

Lars Ahlin's
Tåbb med manifestet

av
Tomas Lindström

Tomas Lindström
Habblingbo Lilla Burge 823
623 42 Havdhem

www.tomaslindstrom.se

TÅBB MED MANIFESTET.

16 december 2013.

Just nu ser jag på denna pjäs som en debatt och idé-pjäsa. En pjäs där frågor och ideologier, ämnen och motsatser undersöks av en ensemble. Den är inte helt linjär och framåtskridande, utan rör sig i tid och rum. Alla skådespelarna är hela tiden på scenen. Skådespelare speglar i samtliga roller Tåbbs inre och yttre liv. Skådespelarna använder sig av mask/peruk (röd peruk). Lars Ahlin rör sig in och ut ur berättelsen/scenerna. Berättelsen växer fram ur samtalet/scenerna/händelserna. Ahlin tycks söka något att berätta i det han ser omkring sig. Vi är både i början på 30-talet, 40-talet (pjäsen skrivs) och på teatern idag.

ROLLER:
ARBETARE/
ARBETARE 2/
ORDFÖRANDEN/
TÅBB/
REGISSÖREN
LARS AHLIN
VÄRDINNAN
FYLLO
SERVERINGSFLICKA
DEN BLINDE
PROFETEN
GRISFÖRSÄLJARE
CHAUFFÖREN
SERVITRIS
ARBETSSÖKANDE
ARBETSSÖKANDE 2
POLIS
POLIS 2
ANNA
AUGUST JOHANSSON
FRU JOHANSSON
IVAR
SAMUEL
JACKAN
NÅGON
HENRIETTA ANDERSSON
MANNEN
FRUN
MOR
SKÅDESPELARE
STAFFAN
KAJSA
DÖDEN
DIAKONISSAN
MODERN

AKT I Grannmarknad

TEATERN

Det föreställer vårkväll. Folkets Hus. Branting på tavla. Ordföranden dunkar hårt med klubban i bordet. Det blir tyst.

Skådespelarna är trevande. Sökande. Läser ur manus. Har sina vanliga kläder. En av dom har en röd peruk. Kort stubbat Brantinghår.

ORDFÖRANDEN (TALAR TILL
ALLA)

En överrumplande rationaliseringsåtgärd har blivit genomförd på arbetsplatsen. Från en opersonlig ledning någonstans har order kommit, och nu står flera utan arbete och bröd.

ARBETARE 2 (TALAR TILL ALLA)

Nästa gång kan det hända mig. Ingen går säker numera. Arbetslöshet - fy fan!

ARBETARE (TILL ARBETARE 2)

Egoist! Ditt nervsystem är avklippt, och därför är det inte produktionsförhållandena som skapar din reaktion utan din mage, som vill känna mättnad, dina nerver, som är inbäddade i blöta känslor, ditt psyke, som begär kolonistugelycka och på sin höjd ropar efter hobbyaktivitet.

En människas medvetande förändras med varje förändring i hennes materiella tillvaro!

REGISSÖREN (FRÅN SALONGEN)

Tack!

Regissören kommer upp på scenen. Vänder sig till Arbetaren.

Och så ger du manifestet till Tåbb. Be honom läsa det.

De andra går åt sidan. Arbetaren går fram till Tåbb. Han tar fram manifestet. Manuset i andra handen.

ARBETARE

Läs den här. Att gå på sidan om manifestet är att gå på sidan om sanningen, förstår du. Manifestet kastar inte endast sitt ljus över historien i stort. Manifestet belyser också psyke, nerver och personlighet. Vill man lära känna sig själv kan man inte gå förbi manifestet. Den sociala tillvaron bestämmer medvetandet!

Arbetaren går åt sidan. Tåbb ensam kvar. Bläddrar i boken. Sätter sig ner.

Det blir tyst. Vägghendelen svänger och blänker mässingsmatt.

LARS AHLINS RUM

Sidoscen. 1939. Vi ser Lars Ahlin stå med väska i handen i ett rum. Ett vackert rum. Högt till tak. Bättre möbler. En pendyl på väggen svänger. Vid ett bord sitter VÄRDINNAN och skriver. 50 år, vacker, uppmärksam.

VÄRDINNAN

Och namnet var?

LARS AHLIN

Lars. Lars Ahlin.

VÄRDINNAN

Ålder och yrke?

LARS AHLIN

27 år. Författare.

Värdinnan tittar upp.

VÄRDINNAN

Författare? Hm... Har du skrivit något jag känner till?

LARS AHLIN

Knappast. Jag håller på med min debutbok. Eller ska börja med den... Jag hoppas det blir min debutbok.

VÄRDINNAN

Är du från Stockholm?

TÅBB

Sundsvall. Jag kom till Stockholm för 9 år sedan, 1933. Jag hyrde en skrivmaskin av en firma på drottninggatan och började skriva.

VÄRDINNAN

Och hur går det?

TÅBB

Ingen redaktör vill betala ens en femma för det jag hade åstadkommit. Jag säljer arbetslöshetsdikter också.

VÄRDINNAN

Så hur ska du betala för rummet?

LARS AHLIN

Jag tänkte... Om jag kunde få betala en första månad nu och sedan kanske få betala när min bok blivit antagen.

Värdinnan reser sig hastigt upp. Går till fönstret. Tittar ut.

VÄRDINNAN

Vad handlar boken om?

LARS AHLIN

Går närmare Värdinnan.

Tidigt som barn i Sundsvall upplevde jag något som kränkte mig djupt. Det sårade min goda tro, min oprövade och barnsliga innerlighet. Det vill jag skriva om.

VÄRDINNAN

Och vad är det?

LARS AHLIN

Det är upplevelsen av våra olika villkor. Först uppmärksammade jag naturligtvis endast de yttre skillnaderna: det ena barnet har en mor, det andra har ingen; den ena familjen får lida umbäranden som den andre slipper; det ena barnet blir tidigt inföst i ett primitivt arbete, medan det andra får utbilda sig för kvalificerade uppgifter. - Att opponera sig mot ett ekonomiskt och socialt privilegiesamhälle blev för mig naturligt.

Men det som upprörde mig mest var att det finns människor som finner sig i sina usla och kränkande villkor. De tror att de sociala villkoren på något sätt är naturgivna och något man måste böja sig för!

VÄRDINNAN

Tittar länge på Ahlin.

Så det handlar din bok om?

LARS AHLIN

Ja. En ung grabb. Han går med i partiet, precis som jag gjorde tidigt, och hoppas på en lysande framtid.

VÄRDINNAN

Vad händer sedan då i din bok?

LARS AHLIN

Jag vet inte. Jag har inte kommit längre...

VÄRDINNAN

Och det här ska betala hyran?

Tittar på Ahlin som böjt ner sitt huvud.

Sängen kommer stå här i vardagsrummet. Rummet får jag hyra ut till någon som kan betala. Du får sova här. Men mellan nio och tjugotvå får du inte vara i rummet.

Du får skriva din bok på andra platser. Jag vet flera som suttit på stadens caféer, Folkets Hus eller teaterföreläsningarna och skrivit sina mästerverk. Där kanske du också hittar dina likasinnade.

LARS AHLIN

Tack.

Värdinnan på väg ut. Stannar, vänder sig om.

VÄRDINNAN

Min man dog för några år sedan. Jag lever ensam och tvingas hyra ut till främmande män för att överleva. Det är mina sociala villkor. Vad finns det att göra uppror mot där? Det är skillnad på villkor man själv valt och det som drabbar oss, inte sant?

LARS AHLIN

Ja! Det är det som boken handlar om!

VÄRDINNAN

Så din unga grabb... Han kanske ska drabbas av något? Det finns också grader i helvetet, eller hur? Det finns olika innanför och utanför.

Värdinnan går.

Lars A tar upp sin skrivmaskin ur väskan och börjar skriva. Scenen går tillbaka till Folkets Hus.

TEATERN

Tåbb tittar upp från manifestet.

Han går fram till ordförandens bord och tar klubban i sina händer. Han vänder klubban smeksam i händerna. Han prövar dess vikt försiktigt mot bordet. Det dunkar till rätt hårt. Glaset på vattenkaraffen klirrar till.

Tåbb tycker plötsligt att ett par ögon bränner i hans nacke. Han lägger snabbt tillbaka klubban och vänder sig om med blossande kinder. Det finns ingen. Det är bara Branting som blickar ner från väggen med tung myndighet.

TÅBB

Jag vet i vilken värld jag ska leva vidare. Jag vet vem jag vill vara. Nu är jag Tåbb med manifestet.

Den skådespelare som spelat Ordföranden kommer fram mot Tåbb. Läser från manus.

ORDFÖRANDEN

Tåbb. Det är något jag behöver säga dig. Vi kan ta det nu innan de andra kommer tillbaka. Du är en av dem som behöver gå. Fabriken tar in flickor istället. Unga flickor som inte har någon att sörja för. Kan ta lägre löner.

Jag är ledsen Tåbb. Det är hårda tider.

REGISSÖREN

Tack! Ljus på scenen!

Alla skådespelarnas uppmärksamhet vänds mot regissören. Regissören kommer upp från salongen. Tittar på skådespelarna som står spánt och väntar.

Ok. Jag ser att ni alla kan vara med i den här uppsättningen av Tåbb med Manifestet. Men det är inga traditionella roller som vi delar ut. Vi kommer alla vara Tåbb.

Alla väntar på regissören. Regissören tar upp en bok från sitt bord i salongen.

Samtidigt som regissören läser ur boken, skriver han upp det på en stor tavla och Lars A skriver på skrivmaskinen i sitt rum:

MARKNADSPLATSEN 1932

SULFAFORS OKTOBER 1932

Det är sant, att det hos ungdomen finns ett mäktig dragningskraft, en vemodig tjusning. Vi se den ena generationen efter den andra stiga fram på arenan likt en tjur, som vi veta kommer att bli dödad.

Francois Mauriac

Innan jag bestämmer vilka som skall anställas för den här produktionen, vill jag höra er sjunga. Ni sjunger alla Tåbb.

TÅBB

Inte ens i den minsta,
villkorsenkla gemenskap
duger du alltså numera...

Motgångar måste komma.

Du arbetar igenom
hela staden metodiskt

och hoppar inte ens över
det otroligaste.

Du måste ju finna ett jobb.

Utan jobb är ditt liv meningslöst,
ja, det är ingenting alls.
Det är dött.

Överallt springer andra arbetslösa omkring som du.
Dom står där framför dig i en lång rad
och gäspar sina nej med bred käft.
Och du ska få titta in i de röda gapen
där guldplomber ska glimma
och saliv slå ut som riktiga spindelnät.

Sånt får inte tappa ur dig modet.

Till sist skall du få höra ett tvärhugget ja
en gång och ett: "Här behövs du!"
Så har jag gått
och talat till mig själv
mellan dörrarna
och det hade blivit frukost
och middag
och kväll.
Benen har flyttat mig
rent mekaniskt.

Ingen chans idag heller.

Skulle jag aldrig få en chans?

Mina knutna nävar
som ingen tyckts
ha användning för
sväller i mina fickor.

Jag hatar inte människor.

Jag hatar de villkor jag bär på.

Jag hatar som en puckelryggig
 hatar sin puckel,
 som en yngling
 hatar sin omogenhet.

TÅBB

Skådespelaren som talat sist väntar. Tittar på regissören.
 Har sjunkit ner på knä.

Tåbb försöker resa sig.
 Jag är för tung! Jag orkar inte bära mig längre!

Tåbb ser på regissören, publiken och övriga ensemblen.
 Hans händer skälver. Han andas flämtande.

Finns det ingen bland alla er som har det lättare och är villig att hjälpa mig? Se på mig med ögon som vet vem jag varit! Tåbb! Tåbb med manifestet!

Väntan. Tystnad.

REGISSÖREN

Tack! Gör klart för krogscenen. Jag har inte bestämt mig än.

Ensemblen börjar förbereda krogscenen. Nu spelar alla utan manus.

LARS AHLINS RUM

Lars Ahlin i sitt rum. Skriver. Vårdinnan kommer in.

VÄRDINNAN

Klockan är snart nio. Här kommer snart gäster till förmiddagsfika och jag kan inte ha dig här då. Så, skriv på det här hyresavtalet nu. Och kom ihåg; jag vill inte se dig här innan tio ikväll.

Lars A tittar upp på vårdinnan. Tittar sedan på pappret.
 River ur pappret, sätter i ett nytt och skriver ett ord.
 Tar sedan med sig skrivmaskinen och går in på scenen.

KROGEN, NATT

Kroggäster. Korkar som smäller. Lars Ahlin sitter bland kroggästerna och skriver under scenens gång. Han ser sig om ibland, betraktar, skriver sedan vidare.

Tåbb vid ett bord. Ser sig om efter serveringsflickan.

TÅBB

Ska det behöva ta så förbannat lång tid för att få fram ett par halvor!

FYLLO

Besinna, hon kanske sitter på muggen. Även serveringsflickor behöver sitta på muggen - now and then. Undrar just om hon kommer ihåg att tvätta händerna?

Tåbb tittar på sina händer. Långsamt sjunker han ner med ansiktet i händerna. Serveringsflickan kommer.

TÅBB

Det var inte för tidigt.

SERVERINGSFLICKA

Jaså. Men det var tydligen inte heller försent.

TÅBB

Jo, det var det. Det var förbannat försent.

SERVERINGSFLICKA

Stop. Betala först. Du är arbetarklädd. Har du jobb?

TÅBB

Ja. Ja. Jag hade jobb.

Ger henne sitt mynt.

TÅBB (TILL FYLLO)

Ja, jag *hade* jobb. Jag, Tobias Jansson, lever inte längre. Jag är död. Inte som individ. Jag är död som arbetare och då kastade man också ut mig ur min livsform som arbetare. Jag hör inte längre till det unga gardet av proletariatet. Socialismen brusar inte längre genom mig som en glad sång och kommer inte mina sinnen att stegra sig och jubla: "Du är utkorad att bära framtiden! Du, du!"

FYLLO

Vem behöver ett jobb?

TÅBB

Jag! Därför att man lever bara så länge man har jobb!
I samma grad som som kapitalet utvecklar sig, i samma grad utvecklar sig proletariatet, de moderna arbetarnas klass, vilka endast leva så länge som de finna arbete.
...vilka endast leva så länge som de finna arbete.

FYLLO

Så för att du inte har jobb är du död? Jag har aldrig känt mig så levande som när jag blev utslängd från jobbet. Då kunde jag supa på heltid!

Tåbb håller upp och dricker häftigt och begärligt. Han dricker genast den andra flaskan. När han ställer ner glaset ler han.

TÅBB

En människas medvetande förändras med varje förändring i hennes materiella tillvaro. Då stod jag ännu mitt i produktionen. Mitt medvetande var format av arbetets villkor.

Tåbb känner efter i fickan att Manifestet ligger där.

TÅBB

Mera öl! Jag vill försvinna från detta medvetande!

Tåbb dricker snabbt upp ölen som serveringsflickan kommer fram med. Han är nu ordentligt berusad. Han griper tag i serveringsflickan.

SERVERINGSFLICKA

Lugn! Tänk på de andra gästerna!

TÅBB

(TILL SERVERINGSFLICKAN)

Jag struntar i de andra människorna! Det är ölet jag vill bli kamrat med. Jag vill bli full, medveten full. Jag vill bli en person som är full, som skriker och gormar och gör gester som avreagerar den innersta oron utan att medvetandet därför tar illa vid sig. Ruset ska skära i min sjukdom som en operationskniv - allt medan mitt medvetande är svart av narkos.

Tåbb sjunker ner på bordet. En tung, besynnerlig röst skär genom sorlet.

DEN BLINDE

DEN BLINDE

Finns det ingen som vill leda mig hem?

Det blir tyst för ett ögonblick.

Den blinde har en gul armbindel med svarta prickar och vitt käpp. Hans röst har en anklagande och dovt smärtsam ton. Han har samma röda, korta stubbade hår och samma kläder som Tåbb.

Finns det ingen som vill leda mig hem?

Sorlet börjar igen.

DEN BLINDE

Jag lovar hederlig vedergällning! Hederlig vedergällning får den som leder mig hem!

SERVERINGSFLICKA

Ska ni sitta här och störa marknadsglädjen, kanske! Sitta och ta upp bord i flera timmar i den här rulljangsen, det är nästan oförskämt. En blind borde väl ha kommit ifrån pilsnersupande och andra laster, kunde man ju tycka, förräcksten.

Tåbb rör sig sakta mot den blinde. Stannar framför honom, ser på honom. Den blinde märker att någon är där.

DEN BLINDE

Finns det ingen som vill leda mig hem?

TÅBB

Jag måste hem! Jag måste tillbaka hem. Jag måste tillbaka till produktionen, tillbaka till klassen, klubben, kampen och kamraterna. Med arbete skall jag åter bli proletär. Jag ska bli Tåbb med manifestet.

SERVERINGSFLICKA

Vad hindrar dig? Varför gav du dig av?

Han rör sig från den blinde runt bland borden.

TÅBB

Varför för jag hemifrån? Jag kunde inte bära min olikhet och de andras medlidande. Jag hatade a-kassan och avskydde samhällets hjälpvillkor. Och jag visste vad som skulle hända mig enligt manifestet. Manifestet sa att arbetslöshet är döden.

DEN BLINDE

Tänk på en blind, hjälplös stackare, ni som har syn i behåll!

SERVERINGSFLICKA

Jag ringer polisen!

DEN BLINDE

Förallandel, inte det! Man kommer att skicka hem mig, och där väntar mig inget annat än fattighuse. Jag har inga släktingar som sköter om mig, förstår hon. Det blir fattighuse direkt för mig.

Den blinde vänder sina döda ögon mot serveringsflickan. Jag ska hålla mig tyst nu. Nu ska jag verkligen tiga. Herregud, fröken, var barmhärtig!

TÅBB

Jag struntar i manifestet! Kan jag inte få vara den jag är utan att känna taggar i mig? Trasproletär, än sen? Jag behöver inte haja till för vad som står i manifestet. Skit i manifestet, Tåbb!

PROFETEN

Dörren öppnas. In kommer en underlig existens. Klädd i grönskimrande Bonjuor, slokhatt och grått skägg. Vaxduksportfölj under armen. Han delar ut kristliga traktater.

PROFETEN

Gud hemsöke ditt hjärta!

SERVERINGSFLICKA

Nu ska vi pröva dig, Profeten! Pröva om du lever som du lär. Nu ska du allt få visa att du inte är av samma skrot och korn som alla andra som bara pratar och har vackra ord.

Hon pekar på den blinde.

PROFETEN

Måtte Gud alltid finna sin tjänare redo.

Han bugar. Tåbb stirrar på Profeten. Sedan går profeten fram och hjälper den blinde upp, ger honom sin arm som stöd och leder honom ut genom dörren.

Serveringsflickan går fram till stolen där den blinde suttit.

SERVERINGSFLICKA

Han har vätt ner som en hund! Fy fan!

Till Tåbb:

Och du skall betala!

Tåbb reser sig ostadigt upp, rotar i fickorna. Hittar några små mynt. Det räcker inte. Serveringsflickan tar det hon får och kastar ut honom.

Här blev du alldeles för länge!

Tåbb blir liggande/hängade på ett träd. Han kräks. Ensemblen tittar på honom. Lars Ahlin kommer ut efter honom. Skrivmaskinen under armen. Väntan. Tystnad. Dimma. Tåbb gråter. Tittar sig omkring. Vet inte vad han ska ta sig till. Lars A går till sitt rum. Det är sen kväll.

LARS AHLINS RUM

Lars Ahlin kommer in i rummet.

VÄRDINNAN

Sitter i rummet. Enkel lampa tänd. Hon läser några manussidor.

Han är rädd för sina känslor. Eller snarare, han är på vakt mot sina känslor?

LARS AHLIN

Vad tycker du?

VÄRDINNAN

Hemsk!

LARS AHLIN

Romanen?

VÄRDINNAN

Nej, Tåbb. Han har så mycket hat. Men han riktar det mot sig själv istället för att rikta det mot det som styrt honom dit han är. Det han bör göra uppror mot.

LARS AHLIN

Och vad är det? Gud?

VÄRDINNAN

Gud? Vad jag hoppades det fanns en Gud, så jag kunde strypa honom när min man dog. Gud som kränkte mig och band mig vid det förnedrande.

LARS AHLIN

Jag vet inte om Tåbb vet något om Gud. Vad hjälper det att göra uppror mot Gud? Ett obotligt missförhållande bestämmer våra liv, som ingen av oss kan dra sig undan. Missförhållandena ingår i våra villkor som människor. Vi för dem med oss var vi än går.

Värdinnan tittar på Lars A.

VÄRDINNAN

Vilken pessimist jag hyr ut mitt vardagsrum till! Tänk på människors sublimes verk! Människorna som skapar konst, ordningar, religioner!

LARS AHLIN

Det är missförhållandets villkor; vår oförmåga att upphöra med våra val och vårt värderande. Vi väljer ut och favoriserar vissa sidor av verkligheten, våra egna handlingar för splittringen vidare. Allt ändas i katastrof. Vallösa sug vi till sist in i ett ohjälpligt minusområde. Någonstans i den jämt kvällande tiden finns alltid en spricka för oss genom vilken vi kommer att försvinna.

VÄRDINNAN

Du är en misantrop! Vilken pessimist!

LARS AHLIN

Inte alls! Bara därför att jag inte tror att våra villkor i grunden kan förändras av oss själva tvivlar jag inte på att de kan förändras till de bättre.

VÄRDINNAN

Hur skulle det gå till, enligt dig?

LARS AHLIN

Det behövs en ny skapelse. Våra villkor måste på ett radikalt och absolut sätt bli andra. Titta på nästa sida. Tåbb vägrar låta sina villkor ändras. Han lider hellre i utanförskapet i väntan på att få komma tillbaka till produktionen än låter en ny skapelse få ta del i honom.

Värdinnan läser vidare i Lars A manuskript. Scenen utspelar sig på teatern.

De två skådespelarna som spelat PROFETEN och DEN BLINDE reser sig upp och hjälper Tåbb.

KYRKAN

Övriga ensemblen gör iordning spelplatsen till kyrka. Framför porträttet med Branting, som hängt kvar, hängs nu en altartavla med nedtagningen, eller uppstigningen av Jesus. En dopfunt. Höga kyrkfönster i fonden.

Tåbb ser sig om när han vaknar till

PROFETEN

Är du redo att möta din frälsare?

TÅBB

Vad är en frälsare?

PROFETEN

En timmermans son har en gång sagt: "Jag har inte kommit för att kalla rättfärdiga utan för att kalla syndare."

TÅBB

Syndare...

PROFETEN

Syndare...

TÅBB

Såna som inte blivit botade genom arbete tog en frälsare hand om. Såna som föll för frestelser från psyke, nerver och blod. Såna som absolut ville hålla jaget vid liv. Alltså, så länge jag lider är det ingen fara med mig. Det är när jag blir nöjd och lycklig på de villkor som bjuds utanför arbetet som allt hopp är ute. Då har proletären i mig definitivt gått under. Då har jag låtit mig frälsas. Aldrig! Hellre lidande än frälsning! Jesus är en svartfot, en vrakens och de rotlösa individernas sista utväg, ett skamlöst hopp!

De tar hand om Tåbb. Väter hans panna. Klär av honom de nerspydda kläderna. Ger honom ett skynke medan de tvättar hans kläder.

DEN BLINDE

Du är som ett uppryckt träd som förs omkring av stormen med rötterna släpande efter dig, ömma som känslspröt. Du ska tigga och be om en bit jord där du kan få sticka ner dina rötter. Du skall ropa på hjälp och ta emot allt du kan få för att lindra din smärta och ängslan.

TÅBB

Nej! Jag ska aldrig hänge mig blint åt någon troslära eller någon naivitet! Kanske kommer jag tappa mitt huvud för några timmar eller dygn om min levnadsställning blir alltför smärtsam och bedövande. Till sist ska jag i alla fall återfå mitt huvud, och det ska tala om för mig, att jag hållit på att bli på det eller det sättet endast på grund av min levnadsställning, för medvetandet förändras med varje förändring i den sociala tillvaron!

Tåbb tar tillbaka sina egna kläder. Letar upp manifestet i sin ficka. Han kastar tillbaka de lånade kläderna. Sliter av sig den vätta duken han haft på huvudet.

PROFETEN

Du fruktar den genomlysta världen?

TÅBB

Jag har inte varit utsatt för något gudomligt ingripande. Inte heller har "sanningen" uppenbarats för mig. Inte heller har jag funnit mitt verkliga jag.

Han sliter ner altartavlan så att Branting blir synlig igen.

Det var min levnadsställning som format mig. Ingenting annat.
Låt Jerusalem brinna!

Han jagar PROFETEN ut ur teatern. Vi hör ett våldsamt bråk. Sedan tystnad.

DEN BLINDE (ROPAR EFTER
TÅBB)

Är du blind för dina egna önskningar och behov?
Vill du vara mörk och apatisk!?

Tåbb kommer tillbaka in. Triumferande. Med klubban i handen. Ensemblen tittar på honom. Väntande. Lars Ahlin har rest sig och väntar också på Tåbbs replik.

TÅBB

Jag lovar att endast arbete skall få bota mig. Inte människor, inte religioner, inte något surrogat. Bara arbetet. Mitt hjärta skall vara oroligt tills det upphört att slå eller tills det åter vinner trygghet genom arbete. Låt Jerusalem brinna. Finns inget jobb här kanske det finns där. Platserna är många... Det viktiga är att jag håller mig flytande till jag får jobb och inte låter något annat tillfredställa mig.

Han går.

LARS AHLINS RUM

VÄRDINNAN

Han är för cynisk! Det är inte trovärdigt. Så egoistisk.

LARS AHLIN

Vad vet du om det? Vad vet du om egoism?

VÄRDINNAN

Allt!

LARS AHLIN

Allt? Jag ska berätta för dig om egoism. Min mor lämnade oss för plikten mot sig själv, för sin egen lyckas skull. Jag minns hur hon stod i hallen, vacker och behärskad, tog lungt på sig handskarna, rättade till floret. Genom floret stirrade hon på mig och sa att hon skulle resa bort ett tag. Och så gick hon. Jag vet inte hur många timmar jag den hösten stod vid fönstret, varifrån man kunde se spårvagnshållplatsen, för att se henne stiga av. Vad kan vara mer egoistiskt än en mor som lämnar sina barn? Du vet ingenting om egoism!

VÄRDINNAN

En man som väljer döden framför sin familj? Finns det något mer egocentriskt än att låta döden befria en från sin omvärld? Att lämna kvar någon med skuld, undran och längtan? Vad betyder det i din historia?

LARS AHLIN

Det betyder något. Jag vill avslöja alla grunda idealister, men jag vill också göra upp med mig själv. Och döden är naturligtvis en viktig del. Den egoistiska döden.

VÄRDINNAN

Hur då?

LARS AHLIN

Det är svårt...

VÄRDINNAN

Eller menar du egentligen livet efter döden? Ser min man ner på mig någonstans ifrån i sin himmelska tillvaro. Ser han vad hans handling gjort. Är det det du menar med den viktiga döden?

LARS AHLIN

Döden inte existerar hos idealisten. Idealisten strävar mot ett bättre samhälle som skall komma. Ett paradys, som är värt vilket pris som helst. Allt han gör är en handling mot en bättre värld, men oftast enbart för de som tänker likadant. Som tänker som han. Hans kommande paradys skall vara samma som ditt. Alltså finns ingen död! Varför skulle jag uppoffra saker i mitt liv för något kommande om jag inte får vara med när det kommer? Kanske var det det din man upptäckte?

VÄRDINNAN

Du är en cyniker!

LARS AHLIN

Han kom till korta i sina religiösa fullkomlighetskrav!

VÄRDINNAN

Sluta!

LARS AHLIN

Vad arbetade han som?

VÄRDINNAN

Han var präst...

LARS AHLIN

Åhh... Förlåt mig!

Paus.

Jag är bara ett moderlöst barn. Gud fader i himlen sitter där med synden hängande över mig. Med en påle i köttet har jag beträtt mitt religiösa författarskap. Att skriva är ett helvete! Synden är vårt viktigaste problem. Barnet kan aldrig bli återförenat med modern om inte detta problem löses.

Minns ni inte själv er omogna ungdom, minns ni inte hur det hände er att ni fick ett så oerhört överväldigande intryck av tillvarons storhet och ynklighet att ni kanske en hel natt - eller en kväll då dimman steg upp ur älven - irrade omkring med hela er smärta utslagen eller, låt mig säga, i sentimental hjälplöshet.

VÄRDINNAN

Tittar länge på Tåbb, Lyssnar.

LARS AHLIN

Ni tyckte ingen återvändo fanns. Ni tyckte vardagen skulle mala sönder er som i en stenkross. Men här i denna oerhörda kontakt skulle ni också omkomma. Självbevaringsdriften gjorde att ni trots allt tog emot den nya dagen och alla de följande. Ni sitter och läser (ser) detta nu. Vad hände er?

VÄRDINNAN

Min ungdom dog. Jag gifte mig. Han var präst.

Tittar på texten på väggen.

VÄRDINNAN

Mauriac har fångat en naturlag. All ungdom blir verkligt dödad. De blir män, kvinnor, samhällsvarelser, familjemedlemmar... Det är bara genierna som blir unga livet igenom. Det är en tjugusande syn! Tjuren berusad av sin styrka rusar rakt ut på samhällets arena för att bli dödad. Du blev det också, eller hur?

LARS AHLIN

Vad menar du?

VÄRDINNAN

Din mor som lämnade er. Du var helt lämnad åt en far? En röst att följa. Var tog din far livet av din ungdom? Du är som Tåbb, eller hur? Som följer manifestet till punkt och pricka. Som du löd din far, till punkt och pricka.

LARS AHLIN

Upprörd.

Säg aldrig att jag är Tåbb! Jag skriver inte min biografi!

VÄRDINNAN

Vad är det du skriver då? Du är väl en idealistisk författare, eller hur? Leder inte dina ambitioner till ett paradiset? Försöker inte du skapa den perfekta boken?

LARS AHLIN

Utom sig av raseri.

Nej! Jag tror på den komplexa människan, och den komplexa berättelsen om människan! Vi är både helgon och djävulen. Jag vill skriva om den tvivlande människan. Det tvivelaktiga i våra val och vårt värderande. Men jag är inte cyniker som du påstår!

VÄRDINNAN

Det är du visst!

LARS AHLIN

Nej! Jag ser på oss med medkänsla. Jag tror inte nödvändigtvis att lösningen är att alla skall klättra uppåt, för att skapa mer medvetenhet. Vi behöver också komma neråt. Läraren behöver komma ner till eleven och dra fram det i ljuset som redan fanns. Först i konstens tal ”mun mot öra” bryts hierarkierna ned; där råder en intimitet som är ofattbar för ”dem som placerar sig högt uppe eller lågt nere”.

Paus.

Jag ser nog hur du ser ner på mig. Kanske förväntar du dig att jag skall höja mig upp till din nivå. Men det kanske aldrig händer! Aldrig. Kanske du kommer mig till mötes?

VÄRDINNAN

För att vara din försvunna mor?

LARS AHLIN

Nu är du cynisk. Och elak!

VÄRDINNAN

Så vem är Tåbb om inte du?

LARS AHLIN

Jag skriver inte om nuet! Jag skriver om det som ni andra ännu inte fått till ert medvetande. Det jag möter i livet ger mig ingen ro. Jag måste analysera det. Förklara det. Men det är inte jag.

VÄRDINNAN

Så vem är han då?

LARS AHLIN

Han är alla! Han är den ungdom vi alla låter dö. Den idealist som vi alla låter försvinna in i glömskans land, i tystnaden.

VÄRDINNAN

Som du låtit din unga författare med ideal dö för att skriva en politiskt och andligt korrekt bok. För att få bli utgiven. För att få betalt. För att få komma in i produktionen och tillhöra. Är det inte så?

LARS AHLIN

Nu går jag! Det här är inte en plats för mig att vila mellan mitt skrivande.

VÄRDINNAN

Du är lika kall som Tåbb! Du låter dig inte påverkas av livet. Du skriver det du tror är livet. Varför finns det inga kvinnor i berättelsen? Tåbb möter bara män. Män, män, män. Du är rädd för känslorna det skulle väcka, eller hur?

LARS AHLIN

Lars packar ihop sina saker.

Jag hade hoppats på ett rum mellan tiderna där jag kunde vila. Där jag kunde vårda mitt inre liv. Jag sänder hyran för de här dagarna när jag fått ihop några kronor.

Lars A går.

Värdinnan tittar på dörren när Lars A gått ut.

TEATERN

Ensemblen packar ihop tidigare scener.

REGISSÖREN

Ok. Var är vi i berättelsen?

Tittar i boken.

SKÅDESPELARE

Går fram till regissören.

Jo, hur är det nu då? Får vi jobben eller?

REGISSÖREN

Hm. Jag behöver se mer. Jag har träffat många inför de här rollerna. Det är svårt. Vi gör klart för andra akten. Vi börjar med grusbilen kommer till Rökstafors. Du kan väl göra Tåbb i den här akten? Jag är nyfiken på dig.

AKT II Flickan från skogen

REGISSÖREN

Akt 2! Rökstafors!

Regissören läser ur boken och skriver detsamma på en stor tavla, bredvid det förra citatet.

RÖKSTAFORS FEBRUARI 1933

Mot ditt ansikte, det uppåtvända, pressar jag min själ, som frös och svalt - tills ett mildt mysterium skall hända med din sköna, nattliga gestalt.

Edfelt

Regissören ger instruktioner till teaterns personal.

På ena sidan om dörren till ett nedsläckt café ligger en uteliggare under ett par filter. Det är kallt. Caféets neonskyltar tänds upp. Bakom caféet syns fabriken stora fönster och rök. Vi hör en lastbil närma sig och stanna. Det är en grisbil.

RÖKSTAFORS

Chauffören, grisförsäljaren och Tåbb går in på caféet. Vi hör ljud av grisar från lastbilen. Tåbb har uppenbarligen suttit bland grisarna. Han stinker.

GRISFÖRSÄLJARE

Fika med massor av bullar! Vi tar det med oss, vi måste vidare.

SERVITRIS (TITTAR PÅ TÅBB)

Ska det vara tre *hela* kaffe?

GRISFÖRSÄLJARE

Naturligtvis!

Grisförsäljaren daskar till henne i baken.
Servitrisen går iväg.

Hon står ännu inte i min bokföring, men snart! Har jag visat den? Titta här.

Tar upp en svart bokföringsbok.

Här står varje orgasm noggrant bokfört. Jag har tecknat ner varje kvinna jag legat med. Hur lång deras orgasm var, hur många gånger dom kom. Jag har till och med skrivit ner vad dom skrek i själva ögonblicket. Ibland skriver jag under själva akten, så jag inte glömmer något. En del tycker det är avtändande. Andra blir upphetade av det. Dom vill veta vad jag skriver. Ibland vill dom att jag skriver snuskiga saker. Några vill att jag läser ur boken innan vi ligger...

Servitrisen kommer tillbaka med kaffe och bullar.

GRISFÖRSÄLJARE (MED BLICKEN
PÅ SERVITRISEN)

Hugg in! Jag bjuder.

Grisförsäljare och chaufför på väg ut.

TÅBB

Tåbb tittar åt fabriken.

Jag stannar. Man vet aldrig, det kanske finns nåt jobb här.

GRISFÖRSÄLJARE

Du får gärna följa med oss. Du kan få sitta i hytten om du vill.

TÅBB

Tack för det. Men det är bäst jag stannar. Man måste stanna nånstans.

GRISFÖRSÄLJARE

Som du vill!

TÅBB

Det är bäst jag stannar.

Dom tar varandra i hand.

GRISFÖRSÄLJARE

Hej då, vi kanske ses igen! Ser vi ditt hår lysa på någon landsväg nångång så ska vi stanna kärran om vi så är uppe i hundra kilometer! Tjing Tjing!

CHAUFFÖREN

Jooru pojke, så är det! Hur var det strindberg sa? Jo, det är synd om människorna, sa han!

REGISSÖREN

De åker iväg. Man hör grisar försvinna i motorbuller. Utelligaren vaknar till av ljudet. Det är Lars Ahlin. Han huttrar. Reser sig går in i caféet. Möter Tåbb i dörren som är på väg ut. Håller upp dörren för honom. Går in. Lars Ahlin sätter sig vid ett bord.

Vi ser honom genom fönstret. Han tar upp ett block och börjar skriva. Tåbb går ut och vinkar av lastbilen. Just då kommer en kall vind med snö och blåser upp i hans ansikte.

Teatern blåser snö i ansiktet på Tåbb. Vi ser snömaskinen.

Han fäller upp kragen och drar ner mössan djupare över öronen. Ser sig omkring.

PÅ GATAN

TÅBB (TALAR)

Jag undrar vad
som skall hända mig här.
I den här okända världen.

I vilket hus ska jag först gå in
och till vilken människa
ska jag först vända mig?

Han tar sig åt magen och böjer sig framåt.

Det är skräcken.
Kåkskräcken.
Den drabbar de arbetslösa.
Det är en skräck för allt det obekanta
vi måste tränga oss på
med våra nakna och hungriga avsikter.

Det är hysteri.

UNG ARBETSÖKANDE (SJUNGER/TALAR)

Kommer fram mot caféet. Stannar innan dörr. Vågar inte
gå in. Drar halsduken om halsen.

Den sätter en osynlig kniv på strupen.

Den ger ångesthallucinationer:
hundar kommer rusande
med vita, vassa huggtänder,
poliser står där och väntar
att få bruka sina juridiska vapen:
lösdrivarlagen, varningar, (register)...
allmänheten hångrinar,
kåringar gnatar
och gnatar...

Skräcken driver många till brott.
 Jag måste övervinna skräcken.
 Härifrån ska jag inte fly.
 Det går inte att hela tiden fly
 från plats till plats
 i hopp om att finna ett samhälle
 med tillräckligt gästvänlig uppsyn
 att jag vågar mig in i det.

Den här gången
 ska jag plöja igenom allt
 lika okänslig som en plogbil.

UNG ARBETSÖKANDE 2 (SJUNGER/TALAR)

Kommer snabbt in på scenen. Tar Lars A filt som ligger kvar. Sveper den om sig.

Jag vandrar genom gatorna.
 Först hårt
 för att få bort
 den iskalla knytnäven i magen
 som spred sin kyla inåt.
 Sedan i mekanisk lunk.
 Min vilja tillintetgjordes snart.
 Jag ser på husen
 med misstänksam blick,
 på affärernas skyltar
 och på de enstaka människorna.

Jag ser var kommunalkontor
 och polisstation ligger.
 När man vet det
 behöver man inte
 kliva rakt in i lejonets kula.

TÅBB (SJUNGER/TALAR)

Så länge ljuset är
 tränger jag mig inte på staden.
 Besöker inga arbetsgivare.
 I caféet hänger doften
 kvar från mina reskamrater
 och grisarna.

Jag väntar och slumrar.
 Jag drömmer
 att jag åter sitter i lastbilen
 och att jag är på väg hem.

Alla tre går in på caféet.

CAFÉET

Lars A tittar på Tåbb. Sedan på servitrisen. Skriver.
 Servitrisen går fram till Tåbb.

SERVITRIS

Vad vill du ha?

TÅBB

Kaffe.

Flickor kommer förbi utanför fönstret. Fulla av liv.

TÅBB

Vilka är det där?

SERVITRIS

De hade arbetat på fabriken sedan fyra imorse. Nu ska de hem och vila. Även om de inte behöver det. Deras unga kroppar är inte förstörda av arbete ännu.

Tåbb pekar på en av flickorna.

TÅBB

Och hon? Vem är hon?

SERVITRIS

Anna, en egenartad flicka. I våras kom hon till Röckstafors från en nästan avfolkad avlägsen skogsby. Jag antar hon är som jag; hon hade dragits hit till staden från skogarnas mörker som nattfjärilen dras mot ett ljus.

In på caféet kommer två poliser. De går fram till de som sitter på caféet.

POLIS (TILL ARBETSLÖS)

Vad gör du? Vad gör du här i Röckstafors?

POLIS 2 (TILL ARBETSLÖS 2)

Legitimationspapper! Hur klarar du uppehållet här?

POLIS (TILL TÅBB)

Vem är du? Har du jobb?

SERVITRIS (TILL POLIS)

Han kan betala för sig. Han gör ingen skada.

Polisen går närmare Tåbb. Tittar på honom.

POLIS

Han luktar gris. Har kultingen kommit ifrån sin sugga?

Han skulle stinka ner hela stationen.

Arbetslös 1 och Arbetslös 2 förs bort av poliserna.

Tåbb kvar på caféet. Reser sig.

TÅBB

Ett spöke går runt i Europa. Historien om alla hittillsvarande samhällen är historien om klasskamp. Proletärer i alla land förenen eder...

Han går ut. Möter Anna. Går snabbt vidare.

ANNAS RUM

Ur mörkret träder Tåbb fram. Trött, tung. Han knackar på.

ANNA (VISKAR)

Tänder ljuset i taket.

Stig in.

TÅBB

Med blicken i golvet.

Köp en dikt av en arbetslös.

Anna svarar inte på en stund.

Tåbb tittar upp och ser att det är Anna. Tänker gå.

ANNA

Hur mycket kostar den?

TÅBB

Kommer tillbaka in.

Jag brukar få en tolvskilling.

Anna går för att hämta pengar.

Det är inte roligt att gå omkring så här, ska fröken veta. Jag visste inte vem som bodde här. Man vet aldrig vem man kommer till när man knackar på folks dörrar.

ANNA

Jag förstår så väl. Visst köper jag en dikt av dig. Jag är självförsörjande. Jag har jobb på fabriken här.

Ser på honom. Skrattar till.

Kanske det är jag som rår för att du går arbetslös. Ni knyter nog nävarna då och då och förbannar oss flickor som konkurrerar med er som arbetskraft. Vi har det ju ganska bra för vi har ju bara oss själva att sörja för.

TÅBB

Inte rår du för om nån går arbetslös. Det är bra att kvinnor kommer in i produktionen, för då blir de klassmedvetna - och klassmedvetna kvinnor behövs minsann. Dessutom tycker jag att arbetarna i gemen snart borde inse att deras reaktion inför "kvinnan i förvärvslivet" oftast bara är en reflex av det borgerliga patriarkatet som inympats i dem innan dom ännu kunde försvara sig.

Pinsam tystnad

ANNA

Vad heter du?

TÅBB

Tobias Jansson. Tyvärr fick en religiös morfar bestämma mitt förnamn. Man kallar mig Tåbb, det tycker jag låter bättre.

ANNA

Det tycker jag också.

Ger honom pengarna

Varsågod.

Dom står dröjande kvar en stund. Tystnad. Tåbb vänder sig om för att gå.

ANNA

Är du hungrig? Jag skulle just till att göra iordning min middag.

TÅBB

Tack. Jag är verkligen hungrig, mycket hungrig. Du kanske ångrar dig när du ser hur mycket jag kan lassa in.

ANNA

Det blir bara roligt.

Hon ler.

Egentligen känner jag dig redan. Vi har egentligen redan något gemensamt.

Hon drar ner rullgardinen. Sänker den hissbara lampan
över matbordet.

Nu kanske du vill läsa din dikt högt för mig medan jag rör ihop köttbullsmeten?

TÅBB

Jag hoppas jag slipper. Det är bara strunt. Äckligt strunt. Jag har inte skrivit dikten själv. Jag fick några hundra exemplar av en resandegrabb som helt oväntat fått jobb. Den börjar "Jag går på stadens gator en kylig vinternatt" och i refränger heter det både "O mänska, vilken skillnad det här i livet är!" Och "Skogen är mitt enda hem numer". Som du hör är det sentimental smörja som jag går och bjuder ut. Det stockar sig i halsen på en.

ANNA

Du slipper läsa. Men vad är en resandegrabb?

TÅBB

En som jag. En arbetslös som gett sig ut på vägarna och som reser från plats till plats för att söka jobb. Det finns tusentals arbetslösa..

ANNA

Jag vet. Depression är förfärligt. Var håller resandegrabbarna till om nätterna?

Hon ångrar sig genast och tittar ner på maten. De äter
under tystnad.

De vänder sig en aning ifrån varandra. Mot publiken.

TÅBB (SJUNGER/TALAR)

Hon är min kvinna,
min hustru
och arbetskamrat.

Jag kommer från jobbet,
och detta är mitt hem.

ANNA (SJUNGER/TALAR)

Om jag fick komma vandrande
en ljus vårnatt
uppför hemskogarna,
uppför bergen!

TÅBB (SJUNGER/TALAR)

Jag slänger unicaboxen på en stol
 och kränger av mig skjortan
 och kavajen.
 Jag tvättar mig
 i det redan iordninggjorda handfatet
 med varmt vatten.
 Hon hjälper mig
 att torka mig på ryggen.
 Ger mig en ren undertröja
 och struken skjorta.

ANNA (SJUNGER/TALAR)

Efter ån skulle flottarnas eldar brinna,
 och stockarna skulle dansa nerför forsar och rännor.

Och jag skulle kanske stanna hos något lag
 och man skulle bjuda mig på starkt, svart kaffe.

Och då solen just höll på att gå upp
 skulle jag nå mitt hem.

TÅBB (SJUNGER/TALAR)

Vi sitter länge vid bordet
 och pratar om jobbet
 och föreningen.
 Om kampen
 mellan Arbeta och Kapital.
 Mitt emot mig lever hon
 både vasst och mjukt.
 Det är en glädje att tala med henne
 men en ännu större glädje att lyssna på henne.

Hon är en allvarlig mans fröjd.

ANNA (SJUNGER/TALAR)

Jag skulle se pappa på bron.
 Han skulle stå där
 och se ner mot sjön,
 och då skulle jag gå fram till honom och säga:
 - Nu kommer jag tillbaka
 och jag har en pojke med mig.
 - Pojke? skulle pappa säga.
 Var har du honom?

Då skulle jag knäppa händerna
 över min mage

och han skulle förstå.

De är åter vid sina tidigare positioner.
Tystnad.

TÅBB

Ja, nu återstår det väl bara att tacka och gå.

De reser sig och blir stående vid dörren. Tystnad. Genans över det som de båda tänkt under tystnaden.

Anna sträcker fram handen. Hon ser ut att vilja säga något.

TÅBB

Tack kamrat!

Släpper hennes hand.

ANNA

Är du här imorgon också?

TÅBB

Ja, det är jag säkert. Jag kom just hit idag.

ANNA

Då kan du komma och äta här hos mig imorgon också, om du vill.

TÅBB

Visst vill jag. Naturligtvis kommer jag.

Han går. Hon stänger dörren. Det knarrar från brädorna när han går. Hon lutar pannan mot dörrposten och gråter stilla.

ANNA

Du mitt lilla lingon. Mitt enda lilla lingon.

Dörren rycks upp igen och Anna faller i armarna på Tåbb. Han kastar henne ifrån sig.

TÅBB

Endast arbete skall få bota mig och vara grundvalen i mitt liv! Jag vill inte ha något surrogat för arbete. Att göra en människa till surrogat det vore det skamlösaste av allt. Om jag haft arbete skulle saken ha legat annorlunda till. Kvinnan skall vara en arbetskamrat i mitt liv. Vi ska inte bara leva i kroppslig gemenskap utan i en total, social och verkande gemenskap!

Tåbb rusar ut i snön.

På caféet.

SERVITRIS

Polisen har varit här varenda dag och frågat ut mina kunder. Det börjar bli tomt.
Hur går det för dig?

TÅBB

Ingenting.

SERVITRIS

Polisen säger att dikterna ni säljer är maskerat tiggeri. Dom kan ge er fängelse. Straffarbete på Svartsjö. Som sagt, jag börjar få ont om kunder. Och dom som är här måste jag bjuda på kaffe.

Tåbb ser på henne. Går sedan ut. Det snöar.

JOHANSSONS RUM

Tåbb knackar på ännu en dörr. Svag. Hemma hos August Johansson. August sitter med kniv och gaffel i hand, servetten runt halsen. Familj samlad till kvällsvard.

TÅBB

Köp en dikt av en arbetslös.

AUGUST JOHANSSON (LUGNT)

Mitt parti har ju ordnat krishjälp.

August Johansson tittar länge på Tåbb.

Förresten ska du hålla dig i din hemkommun. Det är inte lagligt att springa omkring och driva och ligga andra till last. Var kommun har så innerligt nog att sköta sina egna arbetslösa. Jag känner till det där för jag har fått åtskilliga uppdrag av min kommun.

TÅBB

Förlåt, också jag är socialdemokrat. Minns jag inte fel så hävdar vårt parti de mänskliga rättigheterna; frihet, jämlikhet och broderskap. Varför ska jag hållas fången i min hemkommun bara därför att jag inte har pengar? Är det fortfarande så att pengarna avgör våra elementäraste medborgerliga rättigheter?

AUGUST JOHANSSON

Land ska med lag byggas! Håll dig till a-kassan och hemkommun och var förbannat glad att a-kassan finns!

FRU JOHANSSON

Varför springer ni arbetslösa till oss fattiga arbetare och tigger direkt eller maskerat, gömda bakom dikter, tvålar, brevpapper eller annat skit som ni bjuder ut till ockrarpriser? Vi arbetare skall alltså försörja er, menar ni.

AUGUST JOHANSSON

Men imorgon kanske ni träder upp som svartfötter nånstans. Ni opererar inte i ljuset. Lockar man er med köttgryta så nog fan ränner ni efter det om det så var brott man fodrar av er.

Tåbb försöker säga något.

Tig, nu ska jag tala till punkt! Har du aldrig frågat dig så här, "Vem är det som störtat mig i arbetslösheten? Är det arbetarna? Är det socialdemokraterna?" Nej, nej! Bort med det, sa Paulus. Du är offer för storkapitalism och rationalisering. Där har du dom som rår för alltihop! Till dom ska du vända dig och till dom ska ni arbetslösa springa och inte till oss fattiga arbetare.

TÅBB

Får jag be om adressen!

August och hela familjen stirrar på Tåbb.

Var snäll och ge mig adressen!

AUGUST JOHANSSON

Vad fan skriker du om?

TÅBB

Naturligtvis om adressen till rationalisering och storkapitalism. Det är väl för helvete inte långt härifrån dom bor? Det är väl för helvete inte mer än tie minuter att hinna fram? Jag måste ha tag på dom nu! Jag har inte fått annat än kaffe i mig på tre dagar. Kaffe, kaffe, kaffe! Jag är utsvulten. Jag är förstörd förstår du och ramlar snart ihop. Jag måste ha mat.

August och Fru Johansson stirrar häpet på Tåbb.

Nå, hit med adressen då för fan i våld. Hit med den karl, du som vet så förbannat bra och sitter inne med kunskap och åtskilliga uppdrag i kommunen. Var ska jag gå för att få tag i dom djävlarerna? Ge hit adressen!

Ett av barnen börjar gråta. August flyger upp.

AUGUST JOHANSSON

Ut! Försvinn! Ge dig iväg på ögonblicket!

August rusar mot Tåbb med knutna nävar. Tåbb slår August rakt i ansiktet som faller omkull.

FRU JOHANSSON

Lås dörren! Jag ska ringa till polisen. Håll honom kvar bara.

De två äldre barnen försöker låsa dörren. Tåbb rusar mot dörren, slår undan barnen och springer ut.

PÅ GATAN

Tåbb rusar genom snön i Rökstafors. Kommer till caféet. Där är poliserna.

TÅBB

Jag vill inte strida vidare!
Ta hand om mig.
Sätt in mig i ert maskineri
och hacka sönder mig.

För mig till Långholmen
eller Svartsjö
eller var ni vill.

Det är mig likgiltigt.

Där jag vill leva är jag död.
Det som fortfarande lever i mig
rör mig inte
innerst inne.
Det kan också få dö
eller få bli vad strunt som helst.

Har jag inte en sund kropp med friska och felfria organ? Har jag inte en själslig organism som är livsduglig och en hjärna som är tämligen god? Varför lider jag? Varför känner jag mig sjuk och nere? Svar: Det är något fel med min materiella tillvaro. Jag, som har en frisk hjärna, själ och kropp, blir sjuk därför att min materiella tillvaro är sjuk.

Anna uppenbarar sig i snön.

ANNA (TILL POLISERNA)

Han är med mig! Han bor med mig. Jag försörjer honom!

De går bort från poliserna.

CAFÉET

Lars A sitter i fönstret. Betraktar scenen.

ANNA

Kom ska jag lära dig att leva! Det här är livet. Vad du behöver är inte jobb. Du behöver mig.

TÅBB

Anna...

ANNA

Jag har väntat på dig varje dag... Kom ner till mig! Nu ser jag dig äntligen lilla lingonet mitt!

TÅBB

Varför?

ANNA

Jag vet inte Tåbb. Jag förstår inte själv varför. Det är en gåta... Jag har aldrig haft en pojke. Du är... Du är inte Tåbb med manifestet nu. Du är en ung man. En människa.

TÅBB

Försök inte prata bort mig. Dom där lögnerna suger oss till sig. Vi utkorar gärna det som tillfredsställer våra hemliga behov till det mest betydelsefulla i världen. Vi vill inte kännas vid att vi är bundna vid en materiell och opersonlig tillvaro som lever sitt ansiktslösa liv. När vi ser maskinerna då ser vi oss själva. Säg det... Säg vem jag är!

ANNA

Tåbb, hemma hos mig skulle du ha arbete. Dåligt betalt och ensamt blir det väl, men till det nödvändigaste skulle det räcka.

TÅBB

Har aldrig sysslat med jordbruk och skogshuggning.

ANNA

Det växer man snart in i...

TÅBB

Jag kommer aldrig kunna spänna en näverkont på ryggen och vandra vid din sida på skogsvägar ingen bil färdats fram på. Jag kan inte lära mig speja efter efter himlens väderlekstecken. Jag skulle speja åt det håll där fabriksrök möjligen kunde synas. Mina öron skulle inte lyssna till tjädrarnas och orrarnas spel utan dom skulle försöka fånga tågets dosch-dosch, och jag skulle längta till fabrikena, till klubblokalerna och de upplysta gatorna.

ANNA

Ja, jag sa det bara för att du skulle veta att det finns en möjlighet om du inte skulle få något arbete någonstans.

Tåbb drar Anna närmare sig.

TÅBB

Vem är jag? Säg det!

ANNA

Tåbb... Du är Tåbb. Tåbb med manifestet!

Poliserna kommer fram.

POLIS 2

Hur var det nu då? Ser inte ut att vara särskilt gulligt att vara sambo.

ANNA

Vi bor inte ihop längre. Han bor inte med mig. Jag försörjer inte honom.

Poliserna tar med Tåbb. Han gör inget motstånd.

Lars A kommer ut på gatan. Han går till värdinnans rum.
Knackar på. Värdinnan öppnar.

LARS AHLINS RUM

LARS AHLIN

Lars Ahlin ledsen.

Dom lät honom gå framför polisbilen genom hela staden till stationen. Inför allas åsyn. Som ett gatlopp. På stationen fick han klä av sig allt. Tömna fickorna. De letade i registret om han gjort något brottsligt. Han fick lämna svångrem, slips och skor och sedan kastade de in honom i en nedspydd fyllecell. Nu finns han i registren. Det gör det hela mycket svårare.

VÄRDINNAN

Varför detta lidande?

LARS AHLIN

För att jag skrivit det så... Du hade rätt. Jag är i honom och jag märker hur jag klättrar uppåt hela tiden. Jag försökte straffa mig själv och Tåbb.

VÄRDINNAN

Vad finns det att straffa? Han tror ju han är en produkt av produktionen. Han är ju ingen person. Han kan inte straffas personligen. Det är samhället som gjort honom till vad han är.

LARS AHLIN

Hur ska jag ändra honom?

VÄRDINNAN

Ska du ändra honom?

LARS AHLIN

Jag vet inte.

VÄRDINNAN

Och kvinnorna? Skrev du om dom?

LARS AHLIN

Ja. Dom som gav och dom som tog.

Jag är trött.

Värdinnan gör iordning hans säng.

VÄRDINNAN

Kom. Kom och lägg dig.

Lars lägger sig. Värdinnan sätter sig i stolen bredvid.

VÄRDINNAN

Ett äppelträd strävar uppåt, men tuktas hårt. Om det inympas med en annan ymp bär det mer frukt. Det har i grunden kvar sin stam, sina grenar, sina blommor. Sitt jag. Men får en ymp av erfarenhet och börjar blomma.

Lars A somnar.

VÄRDINNAN

Ditt samvete söver dig. Imorgon skall du prövas. Liksom jag prövades. Som ung såg jag uppåt och fann en man av Gud. Jag klättrade. Men ju närmare jag kom så bröt han av stegpinnarna med dom och regler. Straff och synd tryckte mig tillbaka. Men jag fortsatte upp mot honom. Till slut slog han mig nedåt. Och jag tystnade. Men längst bak i kyrkbänken hörde jag andra ord viskas till mig. I tystnaden och uppgivenheten fann jag en kraft som inte var där uppe. Utan bredvid mig i kyrkbänken. Alldeles bredvid. I ögonhöjd. Jag började drömma om ett annat liv. Jag gick neråt. Inåt. Började använda mitt andra namn, Mary. Skrev insändare under det namnet om hur illa staden behandlade de minst bemedlade. Jag delade ut soppa på soppkök. Min man prästen visste ingenting. Hade han vetat det skulle han slagit ihjäl mig. Han märkte att jag slutat sträva uppåt. Det gjorde honom både arg och otroligt sorgsen. Jag var förtappad. Men jag överlevde. Därför överlevde jag.

Ser att Lars A har somnat. Hon tittar på texten på tavlan som regissören skrivit. Läser;

Mot ditt ansikte, det uppåtvända, pressar jag min själ, som frös och svalt - tills ett milt mysterium skall hända med din sköna, nattliga gestalt.

Ljuset ner.

ARRESTEN

TÅBB (SJUNGER/TALAR)

Jag blev förd till dig
likt en skeppsbruten
som av den växande floden
kastats upp på en klippa.

Jag klamrade mig fast vid denna klippa
som om det var min frälsnings natt!

Men sedan vattnet runnit tillbaka
och ljuset återkommit
var jag inte bara på en klippa.
Klippan stod i förbindelse med land.
Jag kunde vandra in till ett alldeles bestämt landskap,
som jag inte kunde förändra.
När jag vandrade runt där
visade du dig vara någon annan än jag tänkt.

Du var ingen arbetarflicka
formad av industrins betingelser.
Du var en flicka från skogen.
Du förde mig till gråa stugor
vid en grå sjö
med gråa steniga tegar.
Du var ladugårdsdoft,
kors råmanden
och spenvarm mjölk.
Du var sådd och skörd,
bärtid och jaktid.
Vintermörker och höstgula löv,
vårens skira grönska
och sommarns nattlösa ljus.

Jag blev rädd för din längtan
och fascination,
av din grova kroppslighet
och verklighetsflykt.
Jag ville göra dig annorlunda
för jag kunde inte älska detta.
Då du sträckte fram nycklarna
till ditt innersta rum
ville jag inte gå in där.

Vi blev hårda
och slutna
för varandra.

Fast vi låg bröst mot bröst
sträckte sig vårt innersta
åt olika håll.

AKT III Brott och straff

LARS AHLINS RUM

Lars Ahlin vid sin skrivmaskin. Morgon. Vårdinnan kommer in.

VÄRDINNAN

Klockan är snart nio.

LARS AHLIN

Jag ska strax gå.

VÄRDINNAN

Nu. Du ska gå nu. Jag får gäster. Du får skriva ditt sammelsurium någon annanstans.

LARS AHLIN

Sammelsurium?

VÄRDINNAN

Jag läste en del sedan du somnat igår. Det finns ingen röd tråd.

LARS AHLIN

En roman med en röd tråd skulle vara en falsk roman. Jag skriver som livet. Där finns ingen röd tråd. Livet händer bara.

VÄRDINNAN

Ditt språk är överlägset.

LARS AHLIN

Överlägset?

VÄRDINNAN

Ja. Du påstår att vi är jämlika. Du talar om att vi människor förgås när vi ständigt klättrar upp och ner för våra stegar. Att allt för få går ner för att mötas på en jämlik nivå. Men ditt språk, ditt sätt att skriva, ödmjukar sig aldrig. Det flyger som en örn, högt över oss alla. Onåbart. Vem vill eller orkar ta sig upp till dina språkkonstruktioner och spirituella underfundigheter. Du står i vägen för din egen berättelse. Tåbb snubblar fram i dina översitterier.

Lars A lyssnar

Du har ingenting. Du hyr ett rum utan pengar. Du har en hyrd skrivmaskin. Du umgås med arbetslösa och skådespelare. Det är din situation. Men du skriver något annat. Se dina villkor. Sök inte den perfekta boken. Du kommer aldrig uppleva den i alla fall. Inte innan din död.

LARS AHLIN

Jag försöker skriva en utvecklingsroman.

VÄRDINNAN

Om vem?

LARS AHLIN

Om Tåbb!

VÄRDINNAN

Och vad är din utveckling? Utanför eller innanför?

LARS AHLIN

Den inre förändringen kan påverka den yttre omständigheten. Men Tåbb väntar på den yttre omständighetens förändring som skall förändra hans inre.

VÄRDINNAN

Vad hindrar honom från att tänka som du?

LARS AHLIN

Jag kan inte beskriva det. Jag når inte fram till honom. Han lyssnar inte.

VÄRDINNAN

Nej, det är uppenbart. Jag är inte säker på att du vill det heller. Nå fram till honom. Du tror inte människans djupaste svårigheter går att lösa, eller hur?

LARS AHLIN

Nej, det går inte.

VÄRDINNAN

Du är en cyniker! Jag säger ju det!

LARS AHLIN

Nej! De djupaste svårigheterna bör vi lära oss att leva med! Inget ideal kommer hjälpa oss med det. Bara en ny skapelse.

VÄRDINNAN

Du vill att din bok skall göra dig berömd. Ge dig trygghet. Är det en ny skapelse? Du accepterar inte dina svårigheter att skriva. Din brist på talang. Du försvarar dina ord till döden fast de är tomma, enkla och simpla.

LARS AHLIN

Konsten är skapande för att visa liv och död! För att visa förändring!

VÄRDINNAN

Vågar du dö?

LARS AHLIN

Absolut!

VÅRDINNAN
 Vågar du låta Tåbb dö?

LARS AHLIN
 Varför?

VÅRDINNAN
 Du påstår att hans inre påverkas av yttre orsaker. Det är hans tro. Hans välmående är beroende av hans materiella tillvaro. Om den yttre faktorn skulle vara döden, vad har han då att sträva mot? Är den yttre faktorn ett mål som är möjligt? Hur många dör inte på vägen till paradiset? Nu måste du gå!

LARS AHLIN
 Vänta lite! Vad menar du?

Värdinnan kör ut Lars A ur rummet.

VÅRDINNAN
 Vi ses ikväll. Gå nu.

Lars A vandrar nu runt, utkastad, på teaterscenen som är tom. Tittar på de miljöer han skapat för Tåbb. Öppnar någon dörr. Lyfter upp en teatermask. Tittar på en röd peruk.

Sätter sig mitt på scenen och skriver;

STÅLKÖPING

*Projektion på en vägg:
 STÅLKÖPING APRIL 1933*

De svinna, de falla de lidande människor från timma till timma nedåt i blindhet, likt vattnet som slungas från klippa till klippa år efter år från okända ljup.

Hölderlin

Tåbb kommer in på scenen. Tittar på Lars A, väntar. Lars A börjar skriva. Samtidigt kommer Ivar in. Sätter sig vid Tåbb. Ivar är simpelt klädd. Smutsig.

IVAR
 Fint väder idag. Men april är ombytligt.

Tittar på Tåbb.
 Du har inte bestämt dig än?

TÅBB

Nej.

IVAR

Vill du inte bli min polare? Du ska inte behöva ångra dig om du slår till. Du behöver bara vakta. Lindrigt, eller hur?

TÅBB

Jag vet inte...

Lars A stannar upp. Tittar på karaktärerna på scenen. Börjar skriva igen; Samuel kommer in. Enkel prästskjorta. Något solkig. Bär på biblar. Sätter sig och tittar i någon av böckerna.

IVAR (VISKAR)

Jag har planerat allt in i detalj. Och något orätt gör vi ju inte. Förresten, tror du på rätt och orätt? Tror du man behöver känna sig mindervärdig för att man rör sig i områden som lagboken kallar straffbara? Hundraprocentigt riskfritt!

TÅBB

Varför vill du då ha mig med?

IVAR

Vill du inte bli min polare?

Jackan kommer in på caféet. En udda typ. Kläder som inte passar. Uppenbart påverkad. Tittar sig omkring som om han sökte någon. Får syn på mannen med bibeln, tvekar, går sedan fram. Sökande.

JACKAN

På resa va?

SAMUEL

Det kanske man kan säga.

Jackan pekar på bibeln.

JACKAN

Jobbar du i religion?

SAMUEL

Kanske jag kan få presentera mig. Jag är från landet och heter Samuel Hallberg. Det är egentligen första gången jag är i ett så här stort samhälle.

JACKAN

Det märks. Vad ska du göra här då?

SAMUEL

Jag säljer pannlappar och så läser jag ett Guds ord för dem som vill lyssna. Först höll jag mig på landet, men så befallde mig Gud en kväll och sa: "Arbetarna vill höra mitt Ord." Så då gick jag till arbetarna i fabrikssamhällena. Herren skall man lyda.

JACKAN

Det är klart! Jag minns mycket väl när jag var religiös. Jag gick och bar Nya Testamentet på mig för jämnan, i innerfickan, just där hjärtat klappar. Den boken har räddat mig. Särskilt en gång. Jag sålde dikter på stationen i Falun men det gillade tydligen inte stationsvärden och skickade polisen på mig. Polisen skällde ut mig och anklagade mig för att sälja dikter. "Lögn, konstapeln", sa jag. "Är det inte dikter du har där inne", sa han och pekade på min innerficka. "Ja, jag vet att det finns en del rysliga människor som menar att det bara är dikter och sagor. Men det tror inte jag, konstapeln. Jag tror det är rena rama sanningen. "Fram med skräpet bara", skrek konstapeln. Han blev lång i ansiktet när jag drog fram min svarta konfirmationsbibel.

Jackan skrattar. Blir plötsligt allvarlig.

Var sover du här i Stålköping?

SAMUEL

Jag har inte skaffat mig någonstans än. Jag kom hit i morse. Jag brukar inte planera. Jag lägger mitt liv i Guds händer.

JACKAN

Då har nog Gud sänt dig till mig, för jag kan ordna husrum åt dig.

SAMUEL

Tack.

JACKAN

Ett villkor måste du uppfylla. Du måste ha pengar. Har du?

SAMUEL

Ja, jag har några tior.

JACKAN

Några? Sa du några? Jag ska ordna plats åt dig på ungarshotellet. Tjusigt, va?

Jackan rusar iväg för att ordna rum åt Samuel.

Andra bordet. Tåbb och Ivar.

TÅBB

Varför har du valt just konsum?

IVAR

Därför att det är där som den största kassan kommer att finnas ikväll. Så enkelt är det.

TÅBB

Det blir arbetare som får lida för det.

IVAR

Än sen? Arbetare som har arbete ja. Dom behöver vi inte solidera oss med. Dom skiter i oss. Har du hört någon som har sagt: "Jag arbetar bara fyra timmar om dan. Du kamrat behöver också arbete." Förresten har dom försäkrat.

TÅBB

Ja, men i ett kooperativt försäkringsbolag. Det blir iallafall dom som får bära förlusten.

Ivar tittar på Tåbb.

IVAR

Då struntar vi i Konsum då. Vi tar järnaffären istället.

TÅBB

Men du hinner väl inte lägga om planen till inatt?

IVAR

Jo visst. Järnaffären har redan ingått i mina planer om jag skulle misslyckats på Konsum. Jag har en del förberedelse att göra. Jag kommer upp sent på hotellet.

TÅBB

Jag ska ligga redo.

Ivar går. Tåbb vänder sig mot Samuel, som ser tillbaka på honom.

TÅBB (SJUNGER/TALAR)

En sån här handling
gör en fruktansvärt medveten.
Den bygger ett ljusstrålat rum inne i en,
ett rum med speglar
där man kan se
vad man tar sig till.

När man böjer sig ner
så ser man
att också golvet består av speglar,
och ser man upp i taket
så ser man sitt ansikte där också.

En sån här handling
kommer aldrig att gå av en.

Löven gulnar när hösten kommer.

Men handlingen är iallafall
ingen reaktionär handling.
Det gäller varken att bli botad eller frälst.
Det var bara det lämpligaste
jag kunde göra.

När jag en gång åter blir insläppt i produktionen
kommer jag säga:
Det var det enda alternativ jag hade att välja på.
Jag gjorde det inte av hat.
Jag blev inte strejkbrytare
och inte pingstvän.
Jag återgick inte heller till naturahushållningens plan
fast en liten egendomlig skogsflicka
försökte fresta mig en gång.

Jag gjorde ett inbrott i Stålköping en natt,
men det var bara för att skydda mig
mot något ännu värre.

Löven gulnar när hösten kommer.

Man förfogar inte alltid över en själv.
Ibland kommer händelser över en
som en förödande skapare,
som knådar om en,
förvandlar en
så man upphör
att vara
den
man
är.

Det är hemskt.
Löven gulnar när hösten kommer.

Löven gulnar när hösten kommer.

UNGCARLSHOTELLET

Dörr; Rum för resande. Sorl där bakom. Tåbb går in.
Där står järnsängar, som en sovsal. Tvättställ. Ett bord i
mitten. Kväll.

Stora fönster i fonden med smutsiga tygbitar som gardiner.
Till höger en dörr till ytterligare ett rum där det kommer
musik från. En blandning av musik från hela Europa. Vid
bordet sitter resande. Män som kvinnor.

Tåbb går genast till sin säng och lägger sig. Vänd från de
andra men så vi ser honom. In kommer Jackan med
Samuel.

JACKAN

Får jag presentera Samuel Hallberg, en resande i religion!

NÅGON

Var välkommen envar under ungdomens tak!

SAMUEL

Jag tackar så mycket.

Samuel viskar något till Jackan.

JACKAN

Vår lille vän vill hålla en kort bönestund för oss!

Samuel lägger ned väskan på en säng.

SAMUEL

Ja, jag kanske först får läsa ett Guds ord. Eller ni kanske hellre vill att jag ska först ska
sjunga "Ej silver ej guld har förvärvat mig frälsning. Ej jordiska skatter har friköpt min själ.
Nej, hjälten på korset..."

Ur sorlet reser sig någon och slår handen i bordet. Alla
tystnar.

NÅGON

Du är välkommen, pojke, men du får tåbb inte störa friden här inne!

Alla vänder sig från Samuel. Jackan ser obekvämt ut och
pekar på sängen där Samuel ska få ligga. Det är överslafen
på Tåbbs säng.

NÅGON

Till Samuel

Du nykomling ska ha en välkomstårsa!

SAMUEL

Nej tack.

NÅGON

Jag beklagar dig gosse. Aldrig i mitt liv har jag nekat för en pilsner, och aldrig har jag hört någon annan neka heller. Du är fantamej ett under, pojk. Jag trodde aldrig att något sånt här förekom.

Vid bordet tävlar de i vem som kan svepa pilsnern snabbast. Någon vinner. Jubel. Jackan förbereder för en sång.

JACKAN

Ner vid Lilla Packhusgränden

-någon bor där nu men jag vet inte vem-
står den fula kåken med den dyra hyran,
som i forna dagar var mitt barndomshem.
Där sprang stora, feta råttor jämt på gården,
och på vintern satt jag inne jämt och frös.

Morsan fick ju ingen ved från fattigvården
och min farsa var ofta arbetslös.

Några dammkorn på de nötta skorna bara
det är allt jag fått av kära fosterjord.
SÅ det är ju ej så mycket att försvara,
det jag fått av mina fäder här i Nord.

14-årig fick jag börja på fabriken,
slita ont varenda dag för usel lön,
men vid tjugo fick jag sparken och en sniken
disponent tog in en annan ifrån kön.
När jag tröttnat gå i svenska vägars sörja
tog jag jobbet i den polska gruvan - men
nu är jag tillbaka hemma och kan börja
samma trista landsvägsvandring om igen.
Samma svält och samma Svartsjö väntar bara,
när jag åter vänder till min fosterjord.
Så det är ju ej så mycket att försvara,
det jag fått av mina fäder här i Nord.

För en tid sedan såg jag uti Demokraten
 hur förnämt vi proletärer lyckats få
 i den demokratiskt styrda borgarstaten
 med mahognymöbler och kristall också.
 Man skriver vi är nära framtidsidealet
 om till nästa val vi ligger i.
 Men ni ser ju att det måste vara galet
 att ge oss till livs en sådan teori.
 Ty några dammkorn på de nötta skorna bara
 det är allt jag fått av kära fosterjord.
 Så det är ej just så mycket att försvara
 det jag fått av våra fäders land i Nord.

Alla sjunger med i refrängen om igen.

Tåbb har suttit och lyssnat och flyger plötsligt upp från sin
 säng och kastar sig över Jackan. När han slagit ner Jackan
 ger han sig på någon annan.

Ivar kommer in. Han är påverkad av sprit. Han rusar fram
 och särar på de som slåss. Han sätter Tåbb i sin säng
 under Samuel. Sedan går han fram till fönstret, drar upp
 rullgardinen och öppnar fönstret och släpper in luft.

IVAR

Här luktar as! Och sluta med din ömkliga skitprat Jackan. Gå och lägg er hela bunten. Jag
 vill ha tyst och släckt. Klockan är snart tolv.

Alla lommar iväg till sina platser. Ivar går fram till Tåbb,
 lutar sig över honom och viskar.

IVAR

Det är mulet ute. Det är bra.

TÅBB

Och det blir järnaffärn?

IVAR

Just det.

TÅBB

Om vi misslyckas där kommer jag inte att gå till koppra.

IVAR

Det har jag förstått.

IVAR

Är du orolig?

Paus.

TÅBB

Nej.

Ivar går till sin säng.

Man ser en ficklampa spela vid Samuels säng. Han ligger och läser ur skriften. (Luthers katekes)

Tåbb sitter på sin säng.

SAMUEL

Gud ser allt. Livet ser det här. Det som nu händer skall alltid stå inristat i ditt liv. Det ska stå där som ett ord inskuret i ett träd. I denna natt blev du en tjuv.

TÅBB

I mitt samvete lever inte några moraliska klyschor, inga budord, ingen intellektuell samvetspegel. Därinne lever en friskhetsbild, en mänsklig livstyp som jag själv vill uppnå, uppleva och utgöra. Min livskänsla kommer alltid att känna sig oroad och kränkt så länge den kan känna att det fullvärdiga livet är ouppnåeligt för mig.

SAMUEL

En prövad ärlighet är omöjlig att upprätthålla. Bakom ironin, humorn möter vi en döende människa, men en döende som gjort det bästa möjliga av situationen - som framställt sin sak, som ligger sämre till, så att den ligger bättre till.

Samuel lutar sig över sängkanten.

Och nu frågar jag mig: Har inte du möjlighet att framställa din sak, som ligger sämre till, så att den ligger bättre till?

TÅBB

Mitt samvete är förbundet med min livskänsla. Min livskänsla har känt glidningen ner i skiten, som ett hugg in i den innersta livsroten. Arbetets och kampens livsvärde strålade då i dubbelt åtråvärd glans. Jag vill inte dö från arbetaren inom mig. Jag måste undkomma detta dödsöde. Det finns inte något verkligt liv i någon annan form. Det är vad som står i min bok? Vad står det i din bok?

SAMUEL

Du har ett manifest. Jag har en katekes. Av Luther. Han menar att om någon tog sin religion på allvar blev han hänvisad att stiga pinne för pinne upp på fullkomlighetens steg. Också Luther gick i kloster och prövade med hela sitt väldiga allvar vita religiosa. Han gjorde allt som stod i boken. Som jag antar du gör. Men han fann att ju närmare man kommer Gud desto klarare ser man sin synd.

TÅBB

Vad menar du?

LARS AHLINS RUM

I sin säng hos värdinnan vaknar nu Lars A. Han andas kraftigt. Svetts. Han går ur sängen. Tar upp sin skrivmaskin.
Knackar på värdinnans dörr.

LARS AHLIN

Värdinnan! Värdinnan! Vill ni vara snäll och komma in med kaffe? Jag ber er!

Lars börjar skriva. River ur pappren. Börjar om.
Knackar igen på dörren.

Snälla Värdinnan! Kom hit!

Värdinnan kommer in i rummet i morgonrock.
Ni hade rätt! Mitt språk strävar åt fel håll. Jag börjar nu mitt jämlikhetsprojekt!

VÄRDINNAN

Nu? Mitt i natten?

LARS AHLIN

Ja! Nu!

VÄRDINNAN

Och varför väcker ni mig?

LARS AHLIN

Jag behöver er hjälp. Ni hade rätt. Har ni en Katekes? Luthers.

VÄRDINNAN

Ja, men den är inte hel. Min man rev ur en hel del sidor ur den. Och brände dom.

Vad letar ni efter.
Hon räcker honom Katekesen som hon tagit ur ett skåp.

LARS AHLIN

Letar i Katekesen.
Efter beskrivningen om "Guds Rättfärdighet"...

VÄRDINNAN

Svarar snabbt. Går fram till honom.
Sidan 456.

Scenen tillbaka till ungarlshotellet medan Lars A skriver
och Värdinnan letar i Katekesen.

UNGGARLSHOTELLET

SAMUEL

Lyssna nu. Luther började ropa efter en nådig Gud som han till sist också fann genom en förflyttning i språket. Det visade sig nämligen att genitivförbindelsen "Guds rättfärdighet" inte var genitivus possisivus utan genitivus instrumentalis.

TÅBB

Fortsätt...

SAMUEL

Klättrar försiktigt ner till Tåbb.

Guds rättfärdighet var inte någon fruktansvärd egenskap hos Gud utan en rättfärdighet från Gud, medlet varmed han rättfärdiggjorde syndare.

Reformationen har alltså sitt upphov i att ett grammatikaliskt problem blivit löst på ett riktigt sätt. Luther fann att syndaren är helt och hållet helig fast han fortfarande är helt och hållet nersänkt i synd. Vita religiosa förlorade därför sin betydelse.

Kalleslsen trädde in i dess ställe. Det gällde att inte bli barfotamunk utan att vara trogen i det profana kall man fått sig förelagt. Pigan blev helgon fast hon fortfarande utförde pigssysslor.

TÅBB

Detta är i alla fall jag. Det kan inte lätta ens sinne att tanken klargör för en att man ingen skuld har till att man är den man är. Man kan ju inte rycka på axlarna och lämna ämnet, man sitter ju fortfarande kvar i sig själv, i detta billiga jag.

Tåbb går upp till fönstret. Det regnar.

IVAR

Hur är det med dig?

TÅBB

Jag ska bara dra ner rullgardinen.

IVAR

Låt det vara. Jag lät det vara uppe på beräkning. Vi ser bättre då vi ska gå.

Tåbb tillbaka till Samuel.

TÅBB

Vad är ärlighet? Är det att vara trogen mot den kunskap man äger? Tar vi vår kunskap på allvar, hur går det då med vår samvetsfrid? Vårt samvete som är präglad av vår kunskap och där friskhetsbilden är invävd, visar ju att vårt liv inte fyller de anspråk och inte visar de kvaliteter, som vår kunskap visat!

SAMUEL

Frid! Vi måste finna frid mitt i dramat, ärlighet mitt i lögnen, livet mitt i döden, skönhet mitt i det fula. Vi måste kunna dö i lycka hurdana vi än är.

TÅBB

Jag förstår inte var tankarna kommer ifrån. Jag känner sorg. En egendomlig sorg.

Tåbb vänder sig till Ivar.

Är det inte tid att gå än?

IVAR

Då stiger vi opp.

De klär sig tigande. Tåbb tar på sig sin ryggsäck.

TÅBB

Vi går alltså till järnaffären?

IVAR

Det gör vi.

LARS AHLINS RUM

VÄRDINNAN

Han har inget samvete.

LARS AHLIN

Jo, men det ligger i manifestet. Samhället bär det åt honom. Han bryr sig inte om sig själv, men när Ivar vill spränga en del av manifestets arbetare då vägrar han. Han själv är ingenting. Alltså kan han inte bära ett samvete.

VÄRDINNAN

Det låter farligt. Som en författare som inget känner för sin familj, sina vänner utan är helt buren av sitt konstnärsskap. En författare som inte vågar känna saknaden efter sin mor eller maktlösheten inför sin fars alkoholism. Manifest, katekes eller roman. Vad är skillnaden?

Lars tittar länge på Vårdinnan.

Förstår du inte Lars?

Lars börjar skriva. Febrilt.

Scenen har förändrats.

JÄRNAFFÄREN

De kommer mot butiken i natten.

IVAR

Ta hand om väskan.

Ivar börjar bryta upp dörren. Det blixtrar till och en kraftig åskknall hörs. Det börjar regna kraftigare.

TÅBB

Här luktar det inte järnaffär. Här luktar det koppra. Det här är koppra!

IVAR

Håll käften!

TÅBB

Är inte det här koppra? Säg!

IVAR

Än sen! Tror du att man kan spränga sönder ett kassaskåp i en villa där det bor en familj ovanpå?

TÅBB

Varför sa du inte det var koppra vi gick till? Svara din djävla dynamitard!

Tåbb slår till Ivar och trycker honom mot väggen. Ursinne.

TÅBB

Jävla arbetarhatare! Här ska du inte få tända på någon stubintråd!

De går från dörren. Det regnar kraftigt.

TÅBB

Du förstår väl att jag måste komma bort från dig, förbannat långt bort. Vi sänker allt i sjön. Jag vågar inte låta dig ha kvar verktygen. Kanske du en dag slänger in en bomb där ett lag arbetare sitter. Du borde interneras. Gå nu!

Ivar går.

Samuel är också där nu i regnet. Tåbb ser Samuel.

Varför ler inte det kosmiska ögat nu!? Varför glittrar det inte!?

Tåbb söker febrilt med blicken uppåt.

I denna natt blev jag ju inte tjuv! Trots att min mage skriker av hunger!

Han tar upp manifestet. Det blir blött av regnet.

Två små troll, bodde i ett såll.

Det regnar, sa trollet murr. Det regnar hela dagen.

Han tar upp stubintråden ur väskan. Tänder på den och kramar väskan hårt med båda armarna.

LARS AHLINS RUM

Lars A skriver snabbt. Vårdinnan kommer fram och lägger en hand på hans kind. Lars A stannar upp. Börjar gråta. Tar plötsligt manussidorna och tändstickor. Försöker tända på manuset. Vårdinnan släcker försiktigt den lilla eld som startat.

Ljuset släcks i Lars Ahlins rum.

JÄRNAFFÄREN

Samuel går fram till Tåbb. Lyfter bort rygsäcken. Tåbb gråter.

TÅBB

Var ska jag gå? Var ska jag göra av mig?

Samuel släcker stubinen.

Ljuset släcks på scenen.

PAUS

AKT IV Dödens fribrev

*Projektion på vägg:
STÅLKÖPING MAJ 1933*

*Blomma, mitt hjärta, i ljuset dig gläd; snart skola ju
andra människor vandra här över din svartnande mull.
Theognis*

FÖRSTA MAJ

Ett första maj tåg. Film på hel vägg. Bilder från verkliga första majtåg. Kanske från Sundsvall. Svartvita bilder. Tåbb står och betraktar.

...åt alla lycka bär

Ty Internationalen åt alla lycka bär.

TÅBB

Stäng av filmen! Stäng av filmen, säger jag!

TÅBB

Vilken lögn! Vilken förbannad sårande lögn! Är det verkligen bara jag som känner det?

Upp till kamp emot kvalen!

Sista striden det är!

Ty Internationalen

åt alla lycka bär.

TÅBB

Varför heter det alla? Varför inte nöja sig med att sjunga några? Varför sjunger man inte:

Ty Internationalen åt n å g r a lycka bär.

TÅBB

Varför måste vi människor alltid vandra mot paradiset? För den som inget paradiset har är alla människor lika goda och alla tillstånd lika bra. Hur annorlunda blir det inte så snart man fått ett mål eller paradiset! Då ordnar man genast upp mänskligheten och hela tillvaron uppifrån och ned i två hälften; de som är för och de som är emot, det förkastliga och det eftersträvansvärda. Man kliver in i åkern och försöker skilja ogräset från vetet.

Ty Internationalen åt alla lycka bär.

Hur ska vi på ett värdigt sätt kunna bära sanningen att vi inte får komma in i paradiset en gång och få den beskaffenhet som paradiset barn ska få? Se på oss! Se hurdana vi är!

Sjung för oss! Sjung för oss dömda!

Ty Internationalen åt alla lycka bär.

Filmen stängs av.

TÅBB

Finns det inget sätt att vårda det personliga, att mildra de inre konflikterna så länge denna opersonliga uppgörelse varar? Finns det inget rum dit vår sårade livskänsla kan dra sig undan och vinna ny friskhet? Finns det ingen frid för den samvetsömme att vinna då han lever emellan den kapitalistiska och socialistiska tiden?

Jag drunknar i mig själv. Jag vet inte var jag tar vägen. Jag känner ingen glädje eller sorg, ingen vrede eller ömhet, ingen ångest eller ro. Jag känner ett isblock.

LARS AHLINS RUM

VÄRDINNAN

Godmorgon. Har du sovit?

LARS AHLIN

Knappast.

VÄRDINNAN

Du har talat i sömnen. Du väckte mig flera gånger.

LARS AHLIN

Förlåt mig.

VÄRDINNAN

Det lät som ett möte här inne. Du skrek och agiterade. Och du sjöng. Internationalen.

LARS AHLIN

Det blir ingen bok. Jag kan inte skriva mer. Inte en bokstav. Jag talade inte i sömnen. Jag var uppe och skrev. Jag tittade på filmer från 1-majtåg och försökte förstå.

VÄRDINNAN

Förstå vadå.

LARS AHLIN

Varför han krymper. Varför gör systemet honom mindre än vad han är?

VÄRDINNAN

Är det systemet som gör honom mindre? Inte han själv? Känner han ingenting själv?

LARS AHLIN

Jag vet inte...

Lars A lägger sig på sängen. Stirrar upp i taket.

Värdinnan tar skrivmaskinen. Börjar skriva. Det hon skriver börjar utspela sig på scenen.

HENRIETTA ANDERSSON

Tåbb söker ett jobb hos Henrietta Andersson. Hon är egen företagare. Färgstarkt klädd, mörkt vågigt hår, skära kinder och fylliga läppar. Något listigt och fantastiskt i ögonen. Hon tar emot på sitt kontor. Flera arbetssökande.

HENRIETTA

Jag heter Henriette Andersson, säljer tyg och guld . Kan du köra?

TÅBB

Köra vadå?

HENRIETTA

Bil.

TÅBB

Ja, men jag har inget körkort.

HENRIETTA

Fint. Du är arbetslös förstår jag?

TÅBB

Stämmer.

HENRIETTA

Jag skulle egentligen behöva en hjälpare, men jag kan inte betala honom så mycket. Jag tycker du verkar sjaskig.

TÅBB

Det är sant.

HENRIETTA

Jag skulle kunna skaffa dig en kostym och lite annat tjafs i ekiperingsväg. Men då förstår du att jag bara kan ge dig mat och husrum i övrigt.

TÅBB

Det fattar jag.

HENRIETTA

Röker du?

TÅBB

Nej.

HENRIETTA

Ja, nån krona då och då är det klart att du får. Lite nålpenngar med andra ord så du kan köpa en kola när du blir sugen. Accepterar du?

TÅBB

Naturligtvis.

HENRIETTA ANDERSSONS FÖRSÄLJNING

En äldra man och hans hustru sitter i soffan. Andersson är röd av upphetsning.

HENRIETTA

Det här är drottning Astrids älsklings tyg. Det blir populärare och populärare för var dag. Hon är ju så omtyckt där nere i Belgien... Och det här, mitt herrskap! Det här praktiska tyget är Greta Garbos förtjusning.

MANNEN

Å faen!

Frun känner på tyget.

HENRIETTA

Ja, känn bara! Det är verkligen i högsta grad suplext!

LARS AHLINS RUM

LARS AHLIN

Vaknar till. Han har lyssnat.

Suplext? Vad är suplext?

VÄRDINNAN

Henrietta har en förmåga att hitta på egna ord. Och hon kan få dom att låta som om dom finns.

HENRIETTA ANDERSSONS FÖRSÄLJNING

HENRIETTA

Känn bara! Det här tyget är verkligen i högsta grad suplext!

FRUN

Jaavars!

MANNEN

Det går nog an.

Henrietta tar fram brännvin och bjuder på.

HENRIETTA (VISKAR TILL TÅBB)

Nu springer du ut och in av bara fan!

Henrietta kastar runt tygbuntarna. Tåbb springer, men lyssnar och ser på Henrietta. Till mannen och frun:
Så här för trehundrafemtio ett kungligt tyg och två hundrafemtio för de andra.

MANNEN (VISKAR TILL FRUN)

Vad tusan nu? Blandar hon ihop siffrorna? Nu ger han faktiskt den billigare traven till det högre priset och den dyrare till det lägre.

Till Henrietta:

Det är alltså den här slumpen som kostar trehundrafemtio och den här som kostar tvåhundrafemtio?

HENRIETTA

Precis! Priset är verkligen konstnerflackt. Priset kan ni inte klaga på. Nu får ni ursäkta, men jag måste gå och pudra näsan!

Han tar med sig Tåbb åt sidan. Till Tåbb:

Det var en dum gris! Jag måste göra det så tydligt att jag trodde frun skulle misstänka något.

Mannen och hans fru kastar sig över tyget. Till varandra:

MANNEN

Bara hon inte nu nyktrar till!

Henrietta och Tåbb lämnar handlaren och hans fru med en bunt pengar i handen. Henrietta skrattar.

HENRIETTA

Den gubben knep jag på ett fint sätt.

LARS AHLINS RUM

LARS AHLIN

Vad gör du? Vart för du Tåbb?

VÄRDINNAN

Du ska få se. Jag vill väcka honom. Jag vill väcka hans känsla för liv!

LARS AHLIN

Hur då?

VÄRDINNAN

Samvetet! Det är vår generator för liv. I mitt liv har samvetet stått skrivet i en bok. Men för er finns det i livet. Det finns nu. Inte innan eller att det skall komma i en ny tid. Nu skall du få se.

Hon skriver intensivt.

HENRIETTA ANDERSSONS FÖRSÄLJNING

Vi ser en gammal kvinna. Fattig. Henrietta och Tåbb närmar sig.

HENRIETTA

Guds Frid!, mor lilla. Mor lilla har väl ett och annat i chiffonjén, förstår jag? Ringen efter far, om inte annat.

MOR

Men det är ju ett minne...

Henrietta Andersson pekar på sitt eget hjärta. Sedan på gumman hjärta och så på Hjärtat däruppe i himlen.

HENRIETTA

Här inne, mor lilla, ska hon ha minnet bevarat, och är det där inne, mor, då är det väl förvarat. Till hjärtat når varken mott eller mal. Och han däruppe lägger endast vikt vid hjärtat. Mor har väl läst i Skrift och Katekes? Det är hjärtat det kommer an på. Och jag vet att mor behöver slantarna. Till den där undermedecinen från Stockholm som hjälper henne att sova om natten. Ta fram vågen, Tåbb!

Gumman tar fram ringarna och Henrietta Andersson spelar sitt livs teater vid vågen.

I detta nådens år i denna dag och månad enligt högsta noteringen från börserna i kungliga huvudstaden...

TÅBB (TILL VÄRDINNAN?)

Vad är det som händer nu? Mellan vaknandet och insomnandet? Det fanns ingen nerv, ingen känsla längre. Den är ett slags silhuettliv, en kuslig känslotom pantomimisk fars. Jag är som en marionett utan förmåga att lida eller njuta. Och alla andra är likadana! Hur kan Henrietta vara en verkligt levande och kännande människa med det liv hon har? Hon är en marionett som spelar en teatralisk och affekterad liten människas roll. Hon nöjde sig inte med verkligheten. Där ville hon inte leva. Hon söker överallt det otroliga. Hon vill inte göra affärer rätt och slätt. Det ger henne ingen tillfredsställelse. Hon vill lura sina kunder. Hon vispade upp sina vardagliga fakta till skum och serverade underligt dallrande rätter åt sig själv och andra.

Henrietta kommer fram. Visar en lösmustach.

HENRIETTA

Den här ska bli din förstår du. I min väska har jag ett dyrt cheviottyg. Hör nu! Jag ska sälja det tyget till något lämpligt offer för sextio kronor. När jag sålt tyget skall jag rekommendera en skraddare jag träffat på hotellet; den unga och lovande herr X. Herr X, det är du det! Frampå eftermiddagen skall alltså du komma till tygköparen. Du kommer berätta att du just kommit tillbaka till ditt fädernesland efter flera års studier i Paris, London, Berlin och till din sorg och förfäran upptäckt att landsortens skraddarkonst befann sig i förfall. På rak arm beslutar du dig att din livsuppgift skall vara att sy kostymer åt landsortens gentlemen som till exempel den ärade herre som står framför dina ögon just nu. Så det är bara för dig att ta mått och se ut modell, ta trettiofem kronor i handpengar, ta tyget på armen och bestämma provdag på hotellet och tacka adjö och gå. Jag ska ta emot dig utanför med bilen. Sedan sticker vi iväg till nästa samhälle och upprepar manövern.

Henrietta skrattar.

Jag känner det svenska folket! Man är väl psykolog!

Plötsligt tar hon sig åt magen.

Djävla brännvin! Jag måste på toaletten.

Henrietta rusar iväg. Tåbb sitter kvar. Får se hennes plånbok. Tar den.

Henrietta kommer tillbaka. Letar.

HENRIETTA

Plånboken är borta! Det var tvåtusen i den! Hjälp mig att leta!

Tåbb hjälper till att leta.

HENRIETTA

Jag kanske glömde plånboken i kudden på hotellet? Vi får gå tillbaka. Djävlar, min mage!

Henrietta går.

TÅBB

Du din usla Napoleon!

Han skrattar till. Tittar på plånboken. Blir glad och levande.

Du är fin att lura änkor och småhandlare. Du är en god själ och har alltid goda skäl när du stjälar med lätt samvete. Du har inte din like. Du är en verklig Napoleon.

LARS AHLINS RUM

LARS AHLIN

Fortfarande liggande på sängen. Tittar i taket. Vårdinnan tittar på skrivmaskinen.

Lever han nu?

VÄRDINNAN

Något mer, tror jag. Jag fick aldrig träffa några människor utanför mitt fängelse. Kyrkan hade sin krets och någon utanför den, någon som bröt mönstret, någon som var levande alldeles av sig själv fick jag aldrig träffa. Det måste Tåbb få göra. Inte bara andra arbetslösa. Inte bara dem som rör sig inom eller utom arbetet. Låt honom träffa andra än de han söker arbete eller stöd av.

LARS AHLIN

Jag klarar det inte.

VÄRDINNAN

Vad ska du göra då?

LARS AHLIN

Resa hem till Sundsvall och bo där i vinter. Jag ska lyssna på min fostermor. Be henne berätta om människorna. Be många andra berätta.

VÄRDINNAN

Vad hindrar dig?

LARS AHLIN

Jag har inte pengar så det räcker. Jag behöver vinna Diakonistyrelsens romanpristävlan. Men hur skulle de tro att Tåbb...är skriven av en kristen?

VÄRDINNAN

Det tror jag nog dom märker. Men hur ser dom på en roman som ifrågasätter paradiset? Det blir nog inte första pris. Men jag tycker om det.

LARS AHLIN

Vad tycker du om?

VÄRDINNAN

Att du ifrågasätter vår syn på paradiset. Det som skall komma efter döden. Det som skall komma sedan, när allt är på plats. När ideologin är fullständig skall allt bli bra.

LARS AHLIN

Gör jag det? Betvivlar jag det?

VÄRDINNAN

Tåbb börjar göra det. Det du skrivit bara några sidor bak. Och här fann jag en sida som du slängt i papperskorgen. Om Pär och Pål.

LARS AHLIN

Ge mig den. Det är inte meningen att läsas. Idén om paradiset upplösning gäller ideologin.

VÄRDINNAN

Inte religionen?

LARS AHLIN

Inte direkt!

Lars försöker ta bladet.

Hon läser på pappret hon hittat i papperskorgen. Samtidigt utspelar det sig på scenen.

TEATERN

Pär och Pål:

Ledare:

Mänsklighet, du måste framåt! Ur nattomhöljda tider har du kommit, fram till morgondagens land måste du komma! Utvecklingen får inte stanna. Du måste fram till fullkomligheten, ja, ända fram till paradiset. Stannar du så ropar stenarna!

Pär:

Mänskligheten? Då är det ju mig det gäller.

Pål:

Det är klart att vi måste framåt mot fullkomning. Med mindre kan man naturligtvis inte nöja sig. Man har väl en viss värdighet fast man just nu inte står så högt.

Tåbb:

Och Pär och Pål arbetar och sliter mot det utstakade målet. Stannar de nån gång och betraktar sig själva och det tillstånd de lever i, ryser de. De är minsann inte fullkomningens eller paradiset barn.

Men Pär och Pål ska aldrig komma fram. Pär och Pål ska dö på vägen som Pärs och Påls förfäder gjort. De ska slockna ut utan att ha sett Kanaans land, utan att ha fått äga de glittrande paradiskvaliteerna. De ska slockna precis som alla andra paradisesbatta hittills har slocknat.

Alla ska aldrig bli lyckliga. Pär och Pål är ju inte med - de omkom på vägen. Hur ska då mänskligheten komma fram? Pär och Pål tillhörde ju också mänskligheten.

REGISSÖREN

Tack! Kan vi ta den scenen en gång till?

SKÅDESPELARE

Nej! Nu räcker det! Jag jobbar inte en sekund till innan jag vet om jag är anställd eller inte.

REGISSÖREN

Varför inte? Du är ju ändå arbetslös skådespelare. Då kan du väl använda din tid, som du ändå inte arbetar någonstans, att undersöka Lars Ahlins roman. Få den att bli en pjäs.

SKÅDESPELARE

Nej. Varje dag jag jobbar, varje replik jag säger, varje känsla jag känner, tänker jag; kommer jag få uppleva detta på en premiär? Eller kommer allt mitt arbete bara hjälpa dig att få en pjäs på scenen. Men jag kommer inte vara där?

REGISSÖREN

Är det fler som känner så?

De andra skådespelarna nickar.

REGISSÖREN

Ok. Ring inte oss, vi ringer er.

Skådespelarna går av scenen. Muttrande. Besvikna.
Regissören tittar ut mot salongen. Ropar till teknikern.

De kommer tillbaka! Precis som alla andra, kan dom inte låta bli att se vad som är där framme. Små skådespelare vill tillhöra det större. Dom kan inte stanna och vara utan. Eller hur?

Inget svar.

Hallå?

PÅ VÄGEN

En cyklist stannar bakom honom.

STAFFAN

Den här gången gick det inte.

Tåbb/regissören vänder sig om. Tittar länge på Staffan Hyrell. Som om han vaknar upp ur situationen. Tar upp boken. Tittar i den. Ser sig sedan om mot vägen. Tar på den röda peruken.

TÅBB

Jag står så dumt. Det är klart ingen stannar vid foten av en så här stor backe. Jag märkte den faktiskt inte.

Staffan flåsar och tar upp en brokig näsduk ur fickan, tar av sig sin basker och torkar sig i pannan. Han lutar den fullastade och tunga cykeln mot sin höft.

Båda tittar uppför backen.

STAFFAN

Jo, man kan nog förstå bilisterna. Hjälp till och hugg i. Jag har provianterat i stan. Phu, så förbannat kvavt det var här.

De börjar skjuta cykeln uppför backen.

STAFFAN

Ni är turist?

TÅBB

Nej, något sådant fint har jag aldrig varit. Jag är arbetslös.

STAFFAN

Ajaj. Ni är på vägarna så att säga därtill nödd och tvungen.

TÅBB

Det kan man säga.

STAFFAN

Och utsikterna?

TÅBB

Fortfarande mörka.

De stannar på krönet och pustar ut. Staffan tittar på Tåbb.

STAFFAN

Du har både färg och karaktär i kroppen. Jag är målare. En knapp kilometer härifrån har jag min sommarstuga. Om du vill kan du få stanna hos mig en vecka - som modell. Du ska få en femtiolapp för jobbet. Accepterar du?

TÅBB (UTAN GLÄDJE)

Naturligvis.

STAFFAN

Håll i medans jag försöker få över benet.

Staffan kränger sig över ramet med benet med visst besvär. Börjar rulla nerför backen. Ropar:

STAFFAN

Jag väntar vid avtagsvägen. Gå lungt rakt fram bara. Jag heter Staffan Hyrell!

LARS AHLINS RUM

LARS AHLIN

Så vad skulle väcka Tåbb ur denna sömn?

VÄRDINNAN

Döden.

LARS AHLIN

Döden?

VÄRDINNAN

Det väckte mig. Det drog mig ur vägen mot paradiset.

LARS AHLIN

Din mans död?

VÄRDINNAN

Nej. Men insikten om min egen. Jag förstod att jag skulle dö om jag gick med min mans paradisevandring. Han skulle slå ihjäl mig på vägen. Det fanns så många anledningar för honom att tukta mig. Att inte förstöra hans fullkomlighetssträvan.

LARS AHLIN

Och hans död? Självmordet.

VÄRDINNAN

För att jag valde nuet. Jag ville vila mellan tiderna. Jag lät mig påverkas av det som hände omkring mig. Jag slutade sträva. Jag lät mig bli förälskad.

LARS AHLIN

I någon annan?

VÄRDINNAN

Ja. En konstnär.

LARS AHLIN

Konstens befrielse...

VÄRDINNAN

Han hette Staffan Hyrell. Han hade en egenartad förmåga att uppgå i måleriska och utompersonliga verklighetsformer, att förlora sig själv i försvinnande anonymitet som om han ingenting var, som om han själv saknade all vilja och allt innehåll, för att andra ögonblick vara besatt av en häftig jagberusning och en ursinnig vilja att bestämma allt omgivande och fylla det med sitt innehåll.

Lars sätter sig vid skrivmaskinen. Börjar skriva.
Entusiastiskt.

STAFFAN HYRELLS STUGA

Staffan Hyrells bungalow; högt belägen, stora ateljéfönster mot skogen där man ser en ljus och fridfull sjö.

En vild trädgård som inte är ett dugg arrangerad. I de två rummen är det villevalla. Massor av egendomliga föremål, några av dem arrangerade för stilleben. Två stora bokhyllor med böcker. Det är en stark, ljus och suggestiv scenbild.

Värdinnan kliver ur Lars Ahlins rum och in i scenbilden. Omedelbart hemma i Staffans rum.

Staffan och Tåbb kommer upp från sjön och öppnar glaspartiet. Staffan kastar färg och penslar.

STAFFAN

Nu räcker det! Penslarna och färgerna äcklar mig!

Ställer en tavla av Tåbb på ett staffli. Betraktar det. Det är bilden av en arbetare han målat.

Arten av ditt existensproblem förvånar mig. Du menar alltså att din och tillvarons nyckelfråga är av ekonomisk natur. När produktionsordningen omdanats i socialistisk riktning menar du att frihet och lycka följer av sig själva?

TÅBB/REGISSÖREN

Ja, det är min övertygelse. Det är alla socialisters övertygelse att det är den privatkapitalistiska äganderätten som är huvudorsaken till de lyten våra dagars civilisation och våra dagars människor lider av.

STAFFAN (BITER SIG I LÄPPEN)

Din kris har alltså inte sin grund i din karaktär, inte i personliga hämningar av något slag, inte hur just du, därför att du är den du är, har reagerat inför vissa upplevelser? Man kan inte få tag i den verkliga kärnan så länge man stannar vid personliga och psykologiska observationer, man måste rikta sin blick på det sociala och ekonomiska skeendet för att förstå hur det är fatt med dig?

TÅBB (LUTAR SIG BAKÅT)

Så är det faktiskt.

STAFFAN

Kan du spela schack?

TÅBB/REGISSÖREN

Mycket dåligt.

STAFFAN

Jag också!

Staffan och Tåbb inleder schackpartiet. Dom lutar sig intensivt över brädet.

STAFFAN

Hm. Du vill väl i allafall inte förneka, att många människors kriser har sin grund i deras natur. Männsikor kan uppleva ungefär samma svårigheter utan att resultatet blir detsamma. Den ene kan gå lättare igenom än den andre.

TÅBB/REGISSÖREN

Vår grad av friskhet eller sjukdom måste sökas just i de ekonomiska förhållanden under vilka vi lever. Jag vet att det arbetar förfalskningstendenser inom oss. Var och en kan utan svårighet inbilla sig att han är tillvarons centrum, och vi utkorar gärna de verklighetselement som tilltalar oss till de mest betydelsefulla av allt som existerar.

STAFFAN

Nu får du förlåta mig. Du påminner om stammedlemmen, som av stammens medicinman fått veta att han skulle dö innan morgonen. Mannen var fullt frisk, men han dog i alla fall, som medicinmannen förutsagt. Varför? Jo, därför att han var så rotad i stammens föreställningsliv, att han inte ett ögonblick kunde tvivla på medicinmannens ord. Medicinmännen står ju i förbund med makterna och besitter högre vishet och har förmåga att se in i framtiden. När mannen hört sin dom gick han till sin hydda och sjönk ner på golvet alldeles förkrossad. Han upplevde sin kropp med hisnande ängslan. Han fick feber. Hjärtat slog våldsamt. Han kände hur sjukdomen tog honom. Det fanns inget hopp. Han skulle vara död innan solen gick upp.

Staffan böjer sig fram.

Marx är din medicinman. Kommunistiska Manifestet din orakelbok. Du skulle varit en tämligen problemlös pojke om du inte försvurit dig till de socialistiska föreställningarna. Medicinmannen har sagt att du är passiv förruttnelse, att du är död eller iallafall döende, och därför känner du dig också så.

TÅBB/REGISSÖREN

Jag är övertygad om att den materiella tillvaron är den primära. Det är inte fråga om intellektuella konstruktioner utan om handfast verklighet. Senast första maj gick jag i ett demonstrationståg och kände plötsligt ett ursinnigt hat till de människor som satts i rörelse av de socialistiska teorierna. Och vi ska inte inbilla oss att det är vi som sätter igång detta handlingsliv. Det är de ekonomiska förhållandena som sätter igång oss.

STAFFAN

Men det där är ju rena trosföreställningar! Metafysik!

Staffan reser sig och går runt i rummet. Tänder en cigarett. Går fram till Lars Ahlin som sitter vid ett skrivbord. Tar några blad som ligger på skrivbordet. Också det blad som sitter i maskinen, som Lars just skrivit klart.

Jag tror jag vill läsa något för dig. Det är något jag skrev för ett tag sedan. Jag tror vi har kommit till en punkt i vår diskussion, där du kan förstå vad jag i all anspråkslöshet har skrivit. Jag har kallat saken Fjäril utan vingar.

Tar en klunk ur grogglaset.
Placerar kvinnan (Värdinnan) mitt emot sig själv.

Personen som satt mitt emot Gunnar var en mycket betydelsefull person - åtminstone för Gunnar. Personen hade nämligen lovat hjälpa honom till lycka och glädje. Personen var själv lycklig och glad.

GUNNAR (STAFFAN)

Jag är som en fjäril utan vingar. Tänk er doktorn, en fjäril som är just vad vingarna är. Nu kravlar jag över den mark som jag skulle ha flugit över.

PERSONEN (VÄRDINNAN)

Så ni pratar! Vem har sagt er att fjärilar prompt ska ha vingar!? Jag försäkrar er, skulle ni ha vingar just nu, skulle ni sitta här hos mig och klaga över att era vingar inte är granna nog. "Dom borde vara som en sidenschalett ifrån Spaniens land!"
Felet med er är inte att ni är vinglös. Felet med er är att ni inte bor i er själv och är er egen lag. Ni har förgapat er i ett värdesystem som inte har det ringaste med er att göra. Ni är som ett lamm som är olyckligt för att det inte har ett lejons rovtänder, eller som ett lejon, som är olyckligt för att det inte har en giraffs hals, eller...

GUNNAR

Det behövs inga fler liknelser. Jag förstår. Men hur ska jag bära mig åt då jag nu en gång fått denna längtan i blodet?

PERSONEN (VÄRDINNAN)

Ni ska resolut bringas att klippa ner ert falska idealjag och resolut börja acceptera er själv sådan ni är. Nu ligger ni och huttrar hjälplös som en snigel utan snäcka. Acceptera!

Personen börjar röra sig runt Tåbb.

Man är sin egen boning, nästan som snigeln i snäckan, bara ännu bättre, innerligare och lyckligare. Varför denna sjukdom och splittring i själslivet? Jag har redan formulerat svaret: vår tid är full av lamm som inte accepterar sig själva utan lider av olycklig kärlek till lejonotänder.

Gunnar reser sig upp. Det gör också Tåbb.
In på scenen kommer flera av skådespelarna. De har fått syn på "teaterns" stjärnhimmel.

SKÅDESPELARE

Se på stjärnorna!

TÅBB/REGISSÖREN

Inte himlen! Det är inget för mig! Inte än!

SKÅDESPELARE

Ofarligt! Himlen är inget annat än vår upphissade ögonglob. Man ser som man har öga till. Man ser precis som man är.

TÅBB/REGISSÖREN

Men om man nu inte *är* något?! Om man tappat sig själv och sitt öga men ändå lever och ser? Då ramlar de oändliga perspektiven över en och man står på jorden oskyddad, avklädd. Då betackar man sig för himmel eller stjärnor. Då önskar man att man levtt på den tid, då ännu bastanta plåthimlar välvde sig över över mänsklighetens huvuden. Kyrkans granna helgonhimmel, till exempel. Eller utvecklingstrons. Eller socialismens. Då var det tryggare att leva och finnas till.

STAFFAN

Tåbb. Religionerna tog en gång upp dessa mänskliga betingelser så vi trodde konflikterna hade sin grund i religionerna. Men människan måste själv uppleva samvetskonflikter, som finner näring både i förhållande till henne själv och i förhållandet till medmänniskorna. Som konstnär vet jag vilken fantastisk samvetskamp en konstnär måste kämpa under utövandet av sitt konstnärsskap.. Kampen från det falska till det äkta, från rutin till spontanitet måste alltid pågå. Den verklighet jag känner karaktäriseras av skapande och död, och de problem som här ges människan tror jag inte alls man kan komma till rätta med genom ekonomiska åtgärder. För att kunna lösa detta problem, i så fall, fordras ingenting annat än att vi blir förvandlade till tal. I en matematisk värld existerar inga samvetskonflikter. Man är vad man är. Både till sig själv och till andra. Man är lika stor vid födseln som vid sin död. Ingenting förändras.

TÅBB

Du resonerar uppåt väggarna! De ekonomiska förhållandena är väl inte kvalitetslösa?! När vi äter smakar vi! Dina människor tycks äta utan att känna någon smak. Dom handlar utan att värdera. Men jag är en arbetslös som vet vilka kvaliteer min verklighet har. Jag känner arbetslöshetens smak in i mörgen och tycker det är för djävligt att leva!

LARS AHLINS RUM

LARS AHLIN

Jag hinner inte med att skriva! Resonemangen går för fort! Jag svindlar. Jag faller!

Han kastar skrivmaskinen.

Värdinnan ropar från scenen.

VÄRDINNAN

Fortsätt! Men försök inte klättra uppåt! Ta ner språket. Kom ner till Tåbb! Fråga honom! Få honom att ge upp!

LARS AHLIN

Vad? Vad ska jag fråga honom?

VÄRDINNAN

Vad han äger som inte partiet kan ta ifrån honom.

Lars går till fönstret. Tittar ut. Alla väntar. Ser på Lars.
Så tar han upp skrivmaskinen. Börjar skriva.

STAFFAN HYRELLS STUGA

STAFFAN

Skapandet och döden är konstnärens och människans roll. En ny skapelse kan bara ske genom att acceptera vår dödlighet. Och att det inget sedan finns.

TÅBB

Jag ska dö en gång. En gång?

Paus

Varför inte snart?

Paus

Vad är det då som ska dö?

Paus. Tittar sig omkring på de andra på scenen.

Det personliga endast, mitt jag, det som mitt namn betecknar. Kampen fortsätter. Det opersonliga ska fortsätta. Det är jag som ska dö.

Ser sig om.

Vad jag är som individ sysslar inte manifestet med. Om jag beslutar mig för att dö snart, då behöver jag inte skämmas längre, då befrias jag från de sociala kraven och från alla värderingar. Jag blir fri. Jag får smaka mig själv några ensamma timmar eller dagar. Jag ska leva lika länge som Henrietta Anderssons pengar räcker. Sedan slutar jag äta.

AKT V Äppelträdet

STOCKHOLM OCH SUNDSVALL

*Projektion på vägg;
Stockholms Central Oktober 1933.*

*Men de döda sig ändå aldrig, dessa sorgtyngda
barnungar! Även de skola hinna ifatt oss och vandra i vår
skugga, inblandade i våra led skola de vara gamla, och
liksom vi, uppmärksamt iaktaga då en ny ung tjur träder
fram på arenan.*

Francois Mauriac

Stora fönster i fonden. Tåg. Människor. Tåbb står och
tittar på de passerande. Han är blek. Oktober. Grått. Tåbb
får syn på en bekant.

TÅBB

Kajsa! Vem kunde tro att man skulle se dig här! En väggivägg-granne och gammal
lekkamrat mitt i Stockholm!

KAJSA

Du Tåbb! Vilken överraskning!

TÅBB

Kommer du hemifrån?

KAJSA

Nej. Kommer du?

TÅBB

Nej. Jag har inte varit hemma sedan i julas.

KAJSA

Och jag har inte varit hemma sedan i fjol somras. Jag reste min väg strax sen du for iväg på
cykeln för att leta efter jobb.

TÅBB

Hur har du haft det sedan du for hemifrån?

KAJSA

Det är ingenting att berätta. Det slutade så, så - hemskt.

TÅBB

Vi blir nog märkta lite var sen vi lämnat Sulfafors.

KAJSA

Är det inte för att vi kommer just från Sulfafors? Jag lärde mig tycka illa om sulfafors redan som liten flicka. Man fick ingen luft under vingarna där.

TÅBB

Jag undrar om du inte är en smula orättvis mot Sulfafors. Hade jag bara jobb där skulle jag trivas fint.

KAJSA

Ja, det går väl an för en karl. Men vad har vi kvinnor för uppgift i Sulfafors än att hålla hemmet iordning? Ingenting. Vi måste ge oss av därifrån. Man kan bli rädd för mindre. Bevare mig för att en gång behöva gå omkring i ksernernas rum med en uppblåst lyfta mage sen ens ungar flugit ur boet, och ens man börjat få åderförkalkning och muskelvärk och bara kan ligga på soffan då han är hemma från skiftena. Vad ska tanterna ta sig till?

TÅBB

Det är med andra ord synd om din mamma?

KAJSA

Visst är det det. Men jag kan inte göra något åt den saken. Jag kan inte offra hela mitt liv för hennes skull.

Hon tystnar. Efter en stund viskar hon;

Axel var underbar.

Hon tystnar en stund igen.

För dig kan jag ju berätta precis som det var. Jag har inte kunnat berätta det för en enda Sulfaforsbo, men hur många gånger har jag inte varit nära att rusa på tåget hem för att gråta ut hos mamma. Men jag har alltid hejdat mig. Sulfafors stod i vägen.

Hon ser på Tåbb.

När jag lämnade Sulfafors for jag till Sundsvall. Och jag träffade nästan genast en pojke. Naturligtvis var det på dansbanan i Folkets Park. Han var murarhantlangare, stor och stark och brunbränd. Jag kände mig som en liten apunge när han lyfte upp mig i famnen. Han var ljus och skrattande. Han kunde få mig till vad som helst. Han lyckades lura mig bort från Sundsvall. Han fick ett fint jobb på ett fabriksbygge och han lyckades få mig anställd som kocka åt ett arbetslag. Framför bygget hade man slagit upp ett slags maraknteri och från köket kunde jag se min Axel springa där högt uppe i luften på plankorna med tunga tegelbördor på ryggen och slänga ner dem framför murarnas fötter. Vi kom överens om att han skulle vifta åt mig och jag åt honom varje heltimma. Han stod där uppe, ibland med tegelbördan på ryggen och viftade till mig med sin smutsiga näsduk som alltid var röd av tegelstoff. Men du förstår Tåbb, den åttonde augusti på morgonen föll han och slog ihjäl sig. Det var tjugo meter högt. Det hade regnat och just då småduggade det. Plankorna var hala. Jag stod och såg allt för klockan började närma sig heltimmen. Jag tänkte: han hinner nog en börda till innan han viftar. Men det hann han inte. Han hann aldrig vifta ens. Först kom de röda tegelstenarna fallande. Och sen kom han. Axel skrek, men ingen kunde göra något åt det.

Hon viskar.

Allt svartnade för mig. Varför dog han? Varför föll han nerför den röda tegelväggen? Varför skrek han och varför kunde ingenting göras? Varför kunde inte vi få fortsätta att leva tillsammans? Tusen gånger sa jag till mig själv "jag vill dö Jag vill inte existera längre när inte Axel existerar längre". Jag skämdes.

Hon tittar intensivt på Tåbb.

Jag fick upptäcka att mina ord var lögn rakt igenom. Jag märkte snart att jag ville leva. Jag kände mig lycklig och livet såg ut att vara så kolosallt aptitligt. Vad är vi för ena, vi människor, Tåbb? Man kan inte förneka att man är den man är. Om jag bestämmer mig för att leva behöver jag inte skämmas längre!

(Viskar)

Vi behöver vara två, du och jag. Det vore dumt att gå och sukta. Att du är du och jag är jag, borde inte hindra oss. Att vi har varit lekkamrater borde inte stå ivägen. Men hoppas inte på något varaktigt bara. Du förstår, jag har så vilda drömmar och planer! Men också vi kan ju ha det underbart tills vidare, bara vi inte inställer oss på att det ska vara till döddagar.

Smeker hans kind.

Döden kommer fram bakom Tåbb.

DÖDEN

Hon är ingen gås. Hon är intelligent. Hon ska förstå din värld bara du visar den för henne. Är du ihärdig skall du kunna få henne att uppleva precis vad du själv upplevt, och då ska hon tvingas dra samma konsekvenser som du dragit. Ja, du ska tvinga henne att se. Du ska få henne att välja den smala marginal du själv valt. Du ska få henne att uppleva dödens förlösande utväg. Då först kan ni mötas utan förbehåll. Under några veckor skall ni då uppleva den intensivaste förening för att sedan slockna gemensamt. Du vågar inte dö ensam, hungrig, utarmad. Du vill det inte. Du vill ha henne med dig.

Dom älskar i en stilla och ordlös självklarhet.

KAJSA

Vi skall leva tillsammans! Allt ska bli bra. Depressionen måste ta slut någongång och då gifter vi oss. Jag ska inte lämna dig. Jag ska stå vid din sida i vårt och torrt. Men jag är en smula rädd för dig. Du är inte som andra. Varför är du inte ute? Varför dansar du inte? Varför hatar du inte och är glad och stolt över att få tillhöra det unga gardet av proletariat? Det finns en skugga i dig.

TÅBB (TILL DÖDEN)

Jo! Jag ska dö en gång. Vad är det då som ska dö? Det personliga endast, mitt jag, det som mitt namn betecknar. Klubben ska fortleva. Kampen fortgå. Allt det opersonliga skall leva vidare. Den materiella tillvaron lever kvar. Det är jag som ska dö. Manifestet gäller människorna i det sociala sammanhanget.

Trasproletären, som är jag, utan jobb, är förruttnelse som samhällsvarelse, men inte i jagets ensamma sfär, inte i dödens stund. Vad jag är som individ sysslar inte manifestet med! Om jag beslutar mig för att dö snart, då behöver jag inte skämmas längre, då befrias jag från alla värderingar. Jag blir fri. Jag får smaka mig själv några ensamma timmar eller dagar.

KAJSA

Vad är det med dig Tåbb? Varför hångrinar du? Tala om för mig vad det är som plågar dig så.

TÅBB (TILL KAJSA)

Jag har inte berättat allt om mig än. Varifrån tror du jag har tagit alla mina pengar? Gissa? Kan du inte gissa? Försök! Det är bäst du går. Det måste bli ett slut mellan oss. Gå! Vet du av att du ligger med en svartfot!

KAJSA

Du ljuger!

TÅBB

Förklara då varifrån jag tar mina pengar. Jag har inte haft något arbete. Tror du jag har stulit? Nej, i somras högg jag för mig ett strejkbrytarjobb, och du vet hur strejkbrytare får inihelvete bra betalt.

KAJSA

Jag kan inte tro dig!

TÅBB

Du får tro vad du vill!

KAJSA

Det kan inte vara sant!

TÅBB

En av det unga gardet ligger med en usel strejkbrytare! Gå! Gå bara!

Kajsa går. Tåbb faller ihop. Diakonissan hjälper honom i säng. Ger honom frukt. Baddar hans panna. Sitter vid hans sida. Ser in i hans ögon. Det är en något drömsk scen.

LARS AHLINS RUM

Lars A bankar på dörren till värdinnans rum. Han är vansinnig. Värdinnan kommer in.

VÄRDINNAN

Vad gör ni? Sluta!

LARS AHLIN

Det är en förbannelsens tid! Det är fasansfullt! Jag hatar denna löjliga svarta springa!!

Han sparkar på brevinkastet i dörren mot trappan.

VÄRDINNAN

Sluta Lars! Sluta!

LARS AHLIN

Vad menar världen? Förbannade tomma, svarta springa. Om det bara funnits en postgång i denna välsignade stad, men här är minst tio! Tio gånger om dagen ska själen spännas i väntan och nervösa ryckningar!

VÄRDINNAN

Jag vet vad du väntar på.

LARS AHLIN

Så det vet du? Vad vet du mer? Svaret från Bonniers, vet du det också?

VÄRDINNAN

Lars, jag...

LARS AHLIN

Stop! Säg inget. Det spelar ingen roll.

Paus

Jag har läst dygnet runt om författares tidiga öden. Karlfeldt väntade två månader på svar från Bonniers. Han stod inte ut. Han sände bud efter sitt manus och de gav budet manuset utan att ha läst det. Strinberg... Ibsen... refuserade i början... Fröding...

VÄRDINNAN

Jag har...

LARS AHLIN

Jag har klippt mina naglar för att inte klösa sönder dina tapeter. Åh, vi som lever mellan tiderna!

DÖDENS VÄNTRUM

TÅBB

Har det regnat? Det känns som det regnat.

Diakonissan svarar inte.

Jag kan fortsätta leva, växa. Ni förstår, eller hur?

Diakonissan svarar inte.

Jag var tvungen att driva bort henne. Jag var tvungen att skydda något. Skydda min inre människa. Jag ser henne hela tiden. Hon tog mina ögon med sig när hon gick. Hur nära var det inte att jag dragit ner dig i mina giftiga pölar.

Jag vågade inte dö ensam, hungrig utmattad. Jag ville det inte. Jag ville ha henne med mig. Djävulen stod som frestelsens svarte man och dreglade sina planer i mitt öra.

Diakonissan rör vid hans kind likt Kajsa gjorde. Tåbb somnar sakta.

LARS AHLINS RUM

LARS AHLIN

Det är meningslöst. Stockholm lär ha 613 412 innevånare. Jag tror tolv av dem känner mig. Högst tolv. Ingen annan vet vem jag är. Men jag vet vad som väntar dom. Allt det har jag skrivit om. Men kanske ingen kommer att få läsa det innan de får leva det.

Han sjunker ihop. Apatisk.

VÄRDINNAN

Lars...det har kommit ett brev till dig. Det kom när du var ute.

Lars rycker till. Hon går fram till Lars. Han stirrar på brevet.

LARS AHLIN

Läs det för mig.

Värdinnan börjar öppna brevet.

Nej! Jag är inte klar än. Den är inte färdigt. Jag måste skriva det först innan du läser det.

Lars A tar fram skrivmaskinen. Det är Tåbbs röst vi hör.

DÖDENS VÄNTRUM

Vi ser Tåbb och diakonissan.

(Voiceover):

- Kajsa. Om du lyssnar helt stilla ska jag tala helt stilla lägga ord till ord och tanke till tanke. Säkert ska du till sist förstå mig. När jag tänker på mig själv och på många, många andra, så förstår jag att vi socialister saknar något: vi behöver en själasörjare. Vi som lever mellan tiderna måste ha någon som vårdar vårt inre liv.

Mellan tiderna sker ju en glidning i den opersonliga tillvaron. Världen byter skinn. Vad som var upp och ner igår är det inte längre idag. Nya stjärnor strålar från firmamentet. Marken gungar under våra fötter. Vad vi upplever är en jordbävning. Det personliga faller ner i plötsliga sprickbildningar och kläms till döds eller vanställs ohjälpligt.

Mellan den kapitalistiska och socialistiska tiden har det personliga inom oss svårt. Ett omotiverat hat bör inte gripa oss. Det finns såna bland oss som oväntat vinner på lotteri eller får ett arv och då skaffar sig affär och småborgarmentalitet. Vi ska inte förakta såna. Vi lever ju mellan tiderna. Det finns andra som upplever en obestämd men fruktansvärd livsångest. Dom rusar till gudshuset och tror sig bli frälsta. Vi ska inte håna dom. Andra upplever sin personliga ynkedom och försöker dricka sig till ära och mod på krogarna.

Peka inte finger åt såna. Åter andra blir arbetslösa och kommer i ett läge att de inte tvekar att bli förbrytare. Vi behöver alla förståelse och medlidande.

Döden kommer.

Kajsa, bli inte trött på mig. Låt mig få fortsätta att viska till dig stillsamt och sakta. Döden kan lära en människa mycket. Den gör oss ensamma och fria. Vi känner att det existerar en skillnad mellan oss och allt annat. Döden lär oss att vi inte är helt fångade, ty vad som händer i dödsögonblicket händer bara oss. Vi är alltså något slutet och helt. Vi har en sfär av egenart, en fri zon, ett rum för aktivitet. Vi kan handla. Vi kan vädja till oss själva. Vi kan framställa den sak som ligger sämre till så att den ligger bättre till. Liksom föräldrar tar hand om sitt hjälplösa barn och hjälper det att leva, så måste vi ta hand om oss själva, om vår skapnad.

Döden står vid Tåbb

Kajsa! Jag skulle önska att din och min, att tidens vädjan blev denna: Sjung för de dömda! Sjung för oss som lever mellan tiderna. Dämpa ner konflikterna! Mildra övergången! Tillåt det som en gång ska dö att leva ut, att blomma, att glädja sig i sitt eget ljus! Sjung för de dömda!

LARS AHLINS RUM

LARS AHLIN

Tittar på Vårdinnan. Nickar.

Åh Gud! Framställ den sak som ligger sämre till så att den ligger bättre till.

VÄRDINNAN

Läser.

“Käre Herr Lars Ahlin. Först vill jag uttrycka min ledsnad över att det dröjt med ert manuskript. Och sedan vill jag fråga; vad har ni fått er stil ifrån? Det är sannerligen ingen efterrapning. Det skrivs alldeles för mycket sådan litteratur. Efterapningslitteratur. Jag vill säga att ni är litterarar och begåvad. Men - boken hade för lite liv och för mycket problem.”

Hon lägger ner brevet. Ser på Lars A. Lars sjunker ner.
Hon fortsätter läsa.

“Särskilt den första delen. Resten är bra. Där finns liv! Jag skall ge manuset till Herr Bonnier. Det är möjligt att den blir tryckt, eller så gör Herr Bonnier något för Herr Ahlin som kan stödja honom. Jag skall skriva ytterligare ett brev och precisera mina intryck. Mvh dr Svensson.”

LARS AHLIN

Jag visste det! Ingen efterapning! Jag känner mig väsensskild från generationen före mig!
Jag avskyr varje parti, och kan inte solidarisera mig med någon grupp! Dr Svensson tycker
problemen ligger väl nakna. Han har rätt. Jag ska ändra en hel del!

VÄRDINNAN

Jag ska sätta på te och göra er en smörgås, så ni kan börja jobba på en gång!

LARS AHLIN

Nej! Jag reser. Jag kan inte skriva klart den här. Jag måste bort från Stockholm. Hem.
Diakon Hedberg har en stuga i hemtrakterna. Där kan jag vara med min skrivmaskin. Det
ska bli underbart att få leva där isolerat. Få se hur våren och sommaren bryter in medan jag
skriver, skriver!

Han packar ihop sina saker.

Jag har så oändligt mycket att skriva. Jag ska visa att jag kan skriva om liv och problem
utan att det ena gör intrång på det andra! Mitt hjärta brinner! Jag har något väldigt att
förkunna.

Lars springer ut ur rummet. Vårdinnan står kvar med
brevet från Bonniers i handen. Lars kommer tillbaka, tar
brevet ur hennes hand.

LARS AHLIN

Jag sänder pengarna för hyran när boken är publicerad. Farväl!

Han rusar ut.

DÖDENS VÄNTRUM

Diakonissan drar undan gardinerna i de stora fönsterna i
fonden och ljuset strömmar in. Döden försvinner.
Fönsterna öppnas och vi ser en trädgård.

TÅBB

Jag vill vända mig mot skapelsen och framställa den sak som ligger sämre till så att den
ligger bättre till, att jag vill sjunga för de dömda.

DIAKONISSAN

Du har fått understöd för att i konvalecens kunna hämta dig. Villkoret är att du återvänder
hem till Sulfafors och ditt föräldrahem.

SULFAFORS

*Projektion på vägg;
Sulfafors Juni 1936*

Kajsa sitter, synligt äldre än vad åren egentligen är, i kökssoffan hemma hos sin mor. Stort köksfönster i fonden. Grönska. Hon tittar ut genom fösntret. Mamma sitter vid spisen och kammar sitt hår.

KAJSA

Morsan! Vad Janssons land är stilig!

MODERN

Vad säger du? Jag sitter väl inte utanför fönstret. Vänd dig om ifall du har något att säga.

Kajsa vänder sig om efter en stund.

KAJSA

Är det Tåbb som sköter Janssons land.

MODERN

Vem skulle det annars vara? Vill du ha kaffe eller inte?

KAJSA

Du får inte vara elak på mig. Du förstår nog varför jag inte skrivit. Om du varit en vanlig morsa, då kan du vara säker på att jag skrivit. Men dig tycker man om så väldigt mycket. När man vet att man gjort din vilja emot, då kan man inte hyckla. Då kan man inte skriva brev och låtsas som om ingenting har hänt. Man måste återvända och ta dig i famn.

Då gråter mot varandras kinder.

Ska du gå och handla eftersom du gör dig så fin? Jag kan gå på koppra i ditt ställe.

MODERN

Pytt!

KAJSA

Du vill förstås gå själv på koppra. Koppra är förstås ditt paradiset. Där träffar du ju fru Lund och fru...

MODERN

Tyst Jänta! Missunnar du mig det enda nöje jag har kvar numera?

KAJSA

Berätta en smula om Tåbb innan du går.

MODERN

Vad ska jag berätta om honom?

KAJSA

Har han någon flicka?

MODERN

Det tror jag inte. Men vad du låter angelägen. Du är ju själv gift.

KAJSA

Man är naturligtvis intresserad av dom man vuxit upp med. Berätta något om honom.

MODERN

Jag vet inte vad du vill ha reda på. Han dansar inte. Han är inte intresserad av kläder. Han håller på med politik, som vanligt. Han är ordförande i ungdomsklubben nu. Han sköter ABF:s bibliotek. Han studerar på egen hand och han fiskar och går i skogen med kamrater. Han kommer att bli kommunalpamp. Han kanske till och med åker in i riksdagen en vacker dag. Jag tror vi får all heder av den pojken. Är det något mer du vill veta?

KAJSA

Du kan gå nu. Jag får väl tala med honom själv.

Kajsa tittar ut genom fönstret.

Modern på väg ut.

KAJSA

Morsan! Hur är det med det där äppelträdet jag planterade en gång när jag var liten?

MODERN

Det står där i ett hörn. Inte är det någon hos oss som har brytt sig om att vårda det. Det bara växer och blommar, men ingen frukt har jag sett.

KAJSA

Nu ser jag det! Jag tror jag går ut och pysslar om stackarn.

Nu går den sista bakre fonden upp och vi ser äppelträdet. Det är sol, grönska. Vi ser Tåbb stå och hugga ved alldeles bortanför trädet på Janssons tomt.

Kajsa går nära trädet.

KAJSA

Minns du?

TÅBB

Vad då?

KAJSA

Får jag komma över till dig?

TÅBB

Naturligtvis.

Vad fint här är.

KAJSA

Tycker du?

TÅBB

Hon ser på honom.

Vad var det jag skulle minnas?

TÅBB

När vi var små. Visst minns du hur vi lekte på Folkets Hus. Jag minns särskilt en gång. Vi satt där med filtarna omkring oss. Det regnade. Vi berättade sagor för varandra. Sedan började vi spela teater. Minns du?

KAJSA

Tåbb stannar upp.

Gud vad man var lycklig på den tiden!

KAJSA

Inte nu?

TÅBB (VISKAR)

Nej. Långt ifrån.

KAJSA (VISKAR)

Tåbb tittar på henne. Kajsa går fram och lägger handen på hans arm.

Är du rädd för mig?

KAJSA (VISKAR)

Kanske.

TÅBB

Varför?

KAJSA

Du är gift.

TÅBB

Det är ditt fel. Jag älskade dig och jag har längtat efter dig ofantligt mycket. Men du körde ju iväg mig! Du låg bredvid mig som en djävul!

KAJSA

Förlåt mig Kajsa. Men det var nödvändigt då. Du har nog aldrig förstått hur nödvändigt det var då.

TÅBB

KAJSA

Nej, jag begriper ingenting. Jag känner bara att jag är olycklig. Jag vill att du ska kyssa och smeka mig.

TÅBB

Du är gift. Tänk på att du är gift. Vi ska vara kamrater, inte sant, Kajsa. Visst kan en man och kvinna vara kamrater?

KAJSA

Men jag vill att du ska smeka mig. Jag vill vara ditt trädgårdsland, den planta du ska vårda. Jag ska ge dig mina frukter. Tåbb! Du vet att jag älskar dig. Du körde iväg mig. Det var ditt fel att jag kom till den andre. Jag härdar inte ut med honom längre. Det är med dig jag vill leva.

Hon ler mot honom.

KAJSA

Hur har du levt här i Sulfafors? Vad har du för dig? Vad tycker du om?

Han ser på henne.

TÅBB

Det är mycket jag tycker om. Skogen. ABF:s bibliotek. Att fiska. Att läsa. Att se hur det växer. Sånt tycker jag om.

KAJSA

Du är underbar!

TÅBB

Inte alls.

KAJSA

Du måste tala om varför du körde iväg mig. Du ljög? Inte har du varit strejkbrytare någon gång.

TÅBB

Nej. Jag ska förklara allt för dig. Inom mig har jag förklarat allt för dig tusen och åter tusen gånger under de här två åren.

KAJSA

Då älskar du mig!

TÅBB

Det känner du.

KAJSA

Förstår du dig på äppelträd?

TÅBB

Inte just.

KAJSA

Jag satte ett äppelträd när jag var lill-liten. Du har nog sett det?

TÅBB

Javisst.

KAJSA

Det blommar och växer men bär ingen frukt. Jag planterade det så dumt också. I ett hörn bredvid syrenbersån.

TÅBB

Det är inte så underligt att det inte blir någon frukt. Blommorna blir ju aldrig befruktade.

KAJSA

Hurså?

TÅBB

Det är få fruktträd som är självfertila. Visserligen har en äppelblomma både ståndare och pistiller, men det hjälper inte. Även om det skulle växa en massa äppelträd runt omkring ditt så skulle det ändå inte bli någon befruktning av om dom träden var av precis samma sort som ditt. För att det ska bli befruktning fodras det frömjöl från en blomma av ett annat slag.

KAJSA

Stackars mitt äppelträd. Det har inget hopp då?

TÅBB

Kanske ändå. Man skulle kunna ympa in en gren i ditt träd av någon lämplig sort. Det bör gå. Lyckas det så kommer ditt träd att ett annat år inte bara bära blommor av ett annat slag utan av två, och då blir blommorna säkert befruktade.

KAJSA

Tror du det? Kan du göra ympningen?

TÅBB

Knappast. Men jag kan ta cykeln och köra bort till trädgårdsmästaren och tala med honom.

KAJSA

Gör det, Tåbb. Jag skulle bli så glad om mitt träd blev ett riktigt träd som inte bara kan grönska och blomma utan också bära frukt.

TÅBB

Jag förstår.

KAJSA

Du måste redan idag börja visa mig omkring i din värld.

Plockar vedträn i korgen.
(vid äppelträdet)

Om ett äktenskap skall bli hållbart och givande då måste mannen och kvinnan vara av skilda sorter. Han måste verkligen vara man och hon en verklig kvinna. De måste brinna av längtan efter det främmande slaget. De får inte söka sig själva. Han måste ha sin lust i hennes och hon i hans. Först då kommer fruktämnena att svälla ut till mognad. Och måste inte förhållandet vara likadant i all gemenskap och all skapelse?

En människa kommer till under samverkan mellan man och kvinna. Borde inte det kulturella skapandet ske under samma samverkan. Borde inte den manligt renkönade kulturen och civilisationen ersättas av en mera mänsklig där det manliga och kvinnliga ingått en oskiljbar förening?

Kajsa har plockat korgen full. Just när hon ska lyfta den kommer Tåbb. Han försöker ta korgen för att bära den åt henne men hon vägrar att ge den helt.

Vi bär den båda två, Tobias.

De går iväg.

EPILOG

LARS AHLINS RUM

Lars Ahlin knackar på hos värdinnan. Hon öppnar.
De tittar på varandra.

VÄRDINNAN

Jag såg din bok i bokhandeln. Paradiset?

LARS AHLIN

Knappast. Först nu har jag förstått hur oerhört svårt jag gjort det för mig med Tåbb. Har du läst den?

VÄRDINNAN

Har du hyran med?

LARS AHLIN

Ja.

Paus

Tack för allt.

VÄRDINNAN

För vad?

LARS AHLIN

För att min svaghet är min styrka.

VÄRDINNAN

Varsegod. Hur går det för dig nu?

LARS AHLIN

Jag har fått några erbjudanden från förlaget och teatrarna i Stockholm.

VÄRDINNAN

Teater?

LARS AHLIN

Ja. Jag vet inte. Jag är osäker om mitt sätt att skriva kan passa för teater.

VÄRDINNAN

Varför inte? Jag kan se dina texter passa teatern. Där finns plats för mellanrummen. Tystnaderna. Det andliga.

LARS AHLIN

Och vad är det andliga?

VÄRDINNAN

Att inte sträva uppåt, utan inåt. I döden finns ett tomhetens kärll som ger plats för inympning av något nytt. Då menar jag döden som metafor för mellanrummet mellan tiderna. Ett mellanrum vi själva kan skapa och vara i. Och sjunga för.

LARS AHLIN

Du har läst min bok!?

VÄRDINNAN

Tror du?

LARS AHLIN

Ja, jag tror. Jag tror det. Hur är det med dig?

VÄRDINNAN

Tack. Riktigt bra. Jag har sista tiden jobbat som frivillig på diakonalens hem för döende. Det var väldigt berikande. Jag hjälper till att de döende skall kunna vara nära sina hem. Jag hjälper dem att ansöka om medel för ändamålet. Och jag tröstar dem och sjunger för dem.

LARS AHLIN

Det är vackert. Ni är vacker.

Paus

Ni påminner mig om min mor.

VÄRDINNAN

Fanny...

LARS AHLIN

Ni vet vem hon är? Känner ni henne?

VÄRDINNAN

Jag har hört om henne. Hon har arbetat på diakonalen där jag är. Hennes personlighet gjorde henne lämpad att jobba med de svåraste uppgifterna.

LARS AHLIN

Vilka uppgifter?

VÄRDINNAN

De döende unga. Unga människor som ligger för döden. Några av sjukdom. Andra svälter sig till döds. Många har dödslängtan och dras djupt neråt. Hon sjöng för dem.

LARS AHLIN

Är hon kvar?

VÄRDINNAN

Nej. Hon dog samma dag din bok kom ut.

Paus

Skriv för teatern!

LARS AHLIN

Jag vet inte. Kanske de gör teater av min Tåbb på min hundraårsdag? Det blir en utmaning. Något för dårar. Än en gång; tack!

Lars Ahlin går.

TEATERN

REGISSÖREN

Till Ensemblen som kommit in på scenen.

Jag ber om ursäkt. Jag är glad att vi kan börja om. Jag tror vi skall se på Ahlins roman från ett annat håll. Utgångspunkten nu är vårt mellanrum. Där något dör. Och något nytt föds. I döden är vi alla lika.

Kärleken kan förgiftas ända ner i grunden av elittänkandet, av den fixa idén att en människa först och främst är någon som är på väg uppför eller utför i hierarkiernas svajande repstegar, någon som är lyckad eller misslyckad, ren eller oren enligt en viss värdeskala. I den skenverkligheten är vi alltid i över eller underläge, broderskap är något vi nästan inte känner till, vänskap blir ju en social relation för nyttighets skull. Jämlikhetsinställningens frånvaro äter sönder kärleken, förvandlar vänskapen till iskalla maskeradupptåg. Låt oss göra en varm maskerad. Låt oss försöka. Varsegod! Börja!

Ensemblen ställer upp sig som i första scenen.

Ljuset går ner.